

Van Milletvekili İbrahim Arvas'ın Biyografisi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki Faaliyetleri

Volkan Tunç*

ORCID: 0000-0003-4639-9670

Öz

Cumhuriyetin ilan edildiği 1923'ten 1950'ye kadar olan dönemde Van milletvekilliği yapmış olan İbrahim Arvas'ın biyografisi ve özellikle mecliste yaptığı faaliyetler makalenin konusunu teşkil etmektedir. Bununla beraber İbrahim Bey, 1923-1950 yılları arasında tüm dönemlerde milletvekilliği yapmış olsa da III ve IV. dönemler (Hakkâri) ile V. dönemde mecliste söz (teklif, önerge) almadığından dolayı çalışmada bu dönemlere yer verilmemiştir. Çalışmanın kaynak materyalini, başta İbrahim Bey'in hatıralarını kaleme aldığı “*Tarihi Hakikatler*” adlı eseri olmak üzere resmi belgeler, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Zabıt Cerideleri ve Tutanak Dergileri ile çeşitli araştırma eserleri oluşturmaktadır. Çalışmada elde edilen sonuçlar ise; Van ve Hakkâri vilayetlerinin milletvekilliğini yapmış olan İbrahim Bey'in özellikle son döneminde oldukça aktif bir çalışma sergileyerek bölgenin elzem olan ihtiyaçlarının giderilmesi için elinden geleni yaptığı görülmektedir. Bu bağlamda birçok kez meclis konuşmalarına sözlü olarak katıldığı gibi bazı konularda da teklif ve soru önergesi vererek meclis çalışmalarının şekillenmesinde etkin bir rol oynamıştır. Bununla beraber çalışmada İbrahim Bey'in II, VI, VII ve VIII. dönemlerdeki tüm çalışmaları incelenerek meclisteki tüm faaliyetleri aktarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İbrahim Arvas, Biyografi, Van, Hakkâri, TBMM

Gönderme Tarihi: 04/05/2019

Kabul Tarihi:24/06/2019

*Araştırma Görevlisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
E-Posta: volkan_tunc23@hotmail.com

Biography of Ibrahim Arvas Who is Member of Parliament From Van and His Activities In Grand National Assembly of Turkey

Volkan Tunç

ORCID: 0000-0003-4639-9670

Abstract

Biography of Ibrahim Arvas who was member of parliament from 1923 when the republic declared to 1950 and his activities is subject of the article. However he was member of parliament from 1923 to 1950, 3rd, 4th and 5th terms aren't handled because he never proposed a motion in mentioned terms. The main source of this study is *Tarihi Hakikatler* by Ibrahim Arvas and beside, official documents, Grand National Assembly of Turkey recordings and record journals are used. Conclusions show that Ibrahim Arvas, a member of parliament from Hakkâri and Van did his best for region's needs. In this context by proposing lots of motions and offering question proposals he helped parliament's studies to reshape. At the same time his all works in parliament will be handled this study by examining Ibrahim Arvas's 2nd, 4th, 7th and 8th terms activities.

Keywords: Ibrahim Arvas, Biography, Van, Hakkâri, Parliament

Received Date: 04/05/2019

Accepted Date: 24/06/2019

**БИОГРАФИЯ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА ГОРОДА ВАНА ИБРАГИМА
АРВАСА И ЕГО ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ II, VI, VII И VIII ПЕРИОДОВ В
ГОСУДАРСТВЕННОМ ПАРЛАМЕНТЕ ТУРЦИИ**

Резюме

Материалом этой статьи является биография, в частности деятельность в государственном парламенте Турции (ТБММ) Ибрагима Арваса, который был избран народным депутатом города Вана после провозглашении республики, с 1923 г по 1950 г. Необходимо отметить то, что в этой статье не охватываются III, IV (г. Хаккари) и V периоды, так как Ибрагим Бей не имел право слова (предложений и дополнений) в государственном парламенте, не смотря на то что был избран народным депутатом во период с 1923 по 1950 год. Основными материалами этой работы являются воспоминания Ибрагим Бея написанные им самим и изданные под названием "Исторические истины", а также официальные документы, протоколы и журнальные записи Государственного парламента Турции и научно-исследовательские работы связанные с этой темой. Результаты, полученные по окончании этого исследования, заключаются в том, что Ибрагим Бей, как народный депутат города Вана и Хаккари, особенно в последний период своей деятельности, приложив все свои усилия, сделал все возможное для удовлетворения насущных потребностей этого региона. В связи с этим он, многократно выступая на парламентских заседаниях, сыграл активную роль в формировании парламентской работы, выдвигая новые предложения и дополнения по некоторым вопросам. По мимо этого, в этом исследовании была рассмотрена также вся деятельность в государственном парламенте Ибрагим Бея в II, VI, VII и VIII периоды

Ключевые слова: Ибрагим Арвас, Библиография, Ван, государственный парламент Турции (ТБММ), Предложение, Дополнения

Получено: 04/05/2019

Принято: 24/06/2019

Giriş

Arvasi (Arvas) ailesi Osmanlı döneminde Van, Hakkâri ve özellikle Başkale’de tanınan ve saygı duyulan önemli ailelerdendir. İbrahim Bey’in büyük dedelerinden olan Seyyid Abdurrahman ve oğlu Seyyid Molla Muhammed 1800’lü yıllarda bölgede ilmi faaliyetlerle meşgul olmuşlardır.¹ Özellikle Kâdirî şeyhi olan Seyyid Abdurrahman, bölgede tasavvuf geleneğini yaygınlaştırmış ve uzun müddet bu geleneğin devamını sağlamıştır.² Seyyid Abdurrahman’dan sonra gelen Seyyid Mustafa Efendi ve Şeyh Hamid Paşa (İbrahim Arvas’ın babası) ile Seyyid Mustafa Efendinin oğlu Seyyid Abdülhakim, bölgedeki dini ilimler konusundaki faaliyetlerine devam ederek³ bölge halkı nezdinde ve özellikle de Başkale’de büyük bir teveccüh kazanmışlardır.

Osmanlı Devleti ve daha sonra Cumhuriyet döneminde Anadolu’da ilim ve irfan bakımından temayüz eden ailelerin mevcudiyetlerini hemen her zaman korudukları bilinmektedir. Osmanlı döneminde medrese kurumları ve eğitimi, bu vaziyetin şüphesiz temel taşıyıcısı olmuştur. Cumhuriyet döneminde medreseler kapatılmış olsa bile -belli bir kesintili dönem hariç tutulursa- gayri resmi olarak bilhassa Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da geleneksel medrese eğitimi ve bu daire içerisinde zikredilen aileler varlıklarını sürdürmüşlerdir.⁴

Arvas ailesi de yukarıda zikredilen ve mensuplarının büyük bir kısmı Van şehri ile buraya bağlı kaza, kasaba ve köylerde ikamet eden ailelerden biridir. Ailenin Anadolu’daki mevcudiyeti, Osmanlı Devleti’nin, ikinci padişahı Sultan Orhan zamanına kadar geriye gittiği ifade edilmektedir.⁵ İbrahim Arvas’ın yakın dedeleri de şehrin Başkale kazasına yerleşmişlerdir. Ailenin iki tanınmış şahsiyeti bulunmaktadır. Bunlardan şüphesiz en tanınmış İbrahim Arvas’ın amcazadesi Seyyid Abdülhakim

¹ Dündar Alikılıç, “Arvas ve Arvasilerin Van Gölü Havzasındaki Etkinlikleri”, *II. Van Gölü Havzası Sempozyumu*, 2007, 257-258.

² Osman Gördebil, “Abdülkahim Arvasi’nin er-Riyazü’t-Tasavvufiyye İsimli Eseri”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2011, 15.

³ Mark Sykes, *The Caliphs’ Last Heritage: A Short History of The Turkish Empire*, London: Macmillan and Company, 1915, 424-425; Gördebil, “Abdülkahim Arvasi’nin er-Riyazü’t-Tasavvufiyye”, 18-19.

⁴ Abdurrahman Arvas ile yapılan 03.04.2019 tarihinde yapılan röportaj. (Abdurrahman Arvas, 82 yaşında olup farklı köy ve kasabalarda yaşayan mollalardan 13 yıl süren geleneksel medrese eğitimi almış olup Arvas ailesinin büyüklerinden biridir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Dündar Alikılıç, “Arvas ve Arvasilerin Van Gölü Havzasındaki Etkinlikleri”, *II. Van Gölü Havzası Sempozyumu*, 2007, 257-264.

⁵ Sykes, *A Short History of The Turkish Empire*, 425.

Arvasi'dir. Diğeri de İbrahim Bey'in babası Şeyh Hamid Paşa'dır. Bilhassa Sultan II. Abdulhamid döneminde aileye büyük önem verilmiş ve İbrahim Bey, Galatasaray Sultanisinde padişah tarafından okutulmuştur. Cumhuriyet döneminde Van Milletvekili seçilen İbrahim Bey, Şemdinli kazasının Irak'a dâhil edilme planlarını boşa çıkarmak için buranın kaymakamlığına tayin edilmiştir. Milletvekilliğinden feragat ederek Şemdinli kaymakamlığına giden İbrahim Bey, halkın desteğini sağlayarak bu girişimi bertaraf etmiştir.⁶

Bu makalede daha sonra tekrar milletvekili seçilen İbrahim Arvas'ın II, VI, VII ve VIII. dönemlerindeki meclis konuşma ve faaliyetlerine yer verilerek tahlil ve incelemeler yapılmıştır.

1. İbrahim Arvas'ın Biyografisi

İbrahim Bey, 1884 yılında (1300) Başkale'de doğmuştur. Babası Hamidiye alaylarında görevli⁷ Şeyh Adulhamid (Hamid) Paşa, annesi Hatem Hanımdır.⁸ Mehide Hanımla evliliğinden Mehmet Sadık, Nafiye, Gülsüm ve Hamide adlarında çocukları olmuştur.⁹ Başta dedesi Seyyid Abdurrahman olmak üzere kuzeni Seyyid Abdülhakim ve babası Şeyh Hamid Paşa bölgenin saygın ve önde gelen kişilerindendir.¹⁰ Hamid Paşa'nın en küçük oğlu olan İbrahim Bey, Sultan II. Abdülhamid'in özel bursu ile yatılı olarak Galatasaray Sultanisi'nde okumuş ve 1912 yılında buradan mezun olmuştur.¹¹

İbrahim Bey, mezun olduktan sonra 9 Haziran 1913'te Hakkâri Livasının nüfus kâtipliğine atanarak memuriyet hayatına başlamıştır. 1915'te Van ve Hakkâri'nin, Rus işgaline uğraması üzerine Musul'a göç etmiştir. Musul'da bulunduğu süre esnasında Aralık 1915'te Ranya ve yine Aralık 1916'da da Dahük (Dahuk) nüfus memurluğu görevlerini yürütmüştür. Van ve Hakkâri'nin Ruslardan geri alınması ve Ermeni saldırılarının bertaraf edilmesi sonrasında 1918 yılının Nisan ayında memlekete dönmüştür. İbrahim Bey, 1918'de Van'ın Timar ve 1920'de de Edremit bucaklarında müdürlük görevlerini yürütmüştür. Ayrıca 19 Kasım 1920'de Gevaş Kaymakamlığına

⁶ İbrahim Arvas, *Tarihi Hakikatler*, İstanbul: Biyografi Net, 2007, 176.

⁷ Arvas, *Tarihi Hakikatler*, 175.

⁸ *Tercüman-ı Hal Kâğıdı*, Sicil No:193.

⁹ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi II. Dönem (1923-1927)*, C. III, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, 1994, 781.

¹⁰ Tarık Ziya Arvas, "Şeyhan Medresesi ve Seyyid Abdülhakim Arvasi", *I. Uluslararası Zap Havzası Uleması Sempozyumu*, C. II, 2018, 381.

¹¹ Arvas, *Tarihi Hakikatler*, 176; Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi VIII. Dönem (1946-1950)*, C. III, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2012, 1081.

vekâleten atanmıştır.¹² Bu dönemde gerçekleşen TBMM'nin 1. dönem seçimlerinde Hakkâri Mebusu seçilmiştir. Ancak sağlık durumunu gerekçe göstererek mebusluktan istifa etmişse de Şemdinli'de karışıklık çıkaran İngilizlerin oyununu bozmak ve devlet otoritesini tesis etmek üzere 1 Ocak 1921 yılında Şemdinli Kaymakamlığına atanmıştır.¹³

22 Temmuz 1923'te yapılan II. dönem TBMM seçimlerinde 238 oy ile Van Milletvekili seçilmiştir. Bu dönemde Ziraat, Posta ve Telgraf komisyonlarında görev alan İbrahim Bey, Adana'nın kurtuluş törenine katılan heyet içerisinde yer almıştır.¹⁴

III ve IV. dönemlerde Hakkâri Milletvekili olarak meclise giren İbrahim Bey her iki dönemde de dilekçe komisyonunda çalışmıştır.¹⁵

İbrahim Bey, V, VI, VII ve VIII. dönemlerde Van Milletvekili olarak görev yapmıştır. V. dönemde Arzuhal ve Maliye Encümenliği görevlerini yürütürken Orman Kanunu geçici encümeni üyeliğinde de bulunmuştur.¹⁶ VI. dönemde ise Maliye Encümenliğinde azalık yapmıştır. Ayrıca bu dönemde İskân Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi; vergilerde itiraz ve temyiz usullerinin tetkik edilmesi ve Erzincan ve çevresinde meydana gelen zelzele sonrası Millî Korunma Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi yönünde müzâkere için kurulan muvakkat encümenlerde azalık görevini yürütmüştür.¹⁷ VII. dönemde de yine Maliye Encümenliği görevini ifa etmiştir.¹⁸

İbrahim Bey, VIII. dönemde ise 12 Ağustos 1946'dan 14 Mayıs 1950'deki genel seçimlere kadar yine Maliye Encümenliği görevini yürütmüştür. Ancak 1950'de genel seçim kararı alınıp TBMM'deki çalışmalara son verilmesinden sonra CHP'den ayrılmış ve 21 Ekim 1965 yılında vefat etmiştir.¹⁹

¹² Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi II. Dönem (1923-1927)*, 781.

¹³ Arvas, *Tarihi Hakikatler*, 176; Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi VIII. Dönem (1946-1950)*, 1081.

¹⁴ Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi II. Dönem (1923-1927)*, 781.

¹⁵ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi III. Dönem (1927-1931)*, C. III, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, 1994, 295; Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi IV. Dönem (1931-1935)*, C. II, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, 1996, 255.

¹⁶ İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi V. Dönem (1935-1939)*, C. II, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, 2001, 748.

¹⁷ Ş. Şenal Günay, *Türk Parlamento Tarihi VI. Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943)*, C. V, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, 2004, 740.

¹⁸ İsmet Binark, *Türk Parlamento Tarihi VII. Dönem (8 Mart 1943-5 Ağustos 1946)*, C. I, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2009, 70.

¹⁹ Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi VIII. Dönem (1946-1950)*, 1081.

2. İbrahim Arvas'ın TBMM'deki Faaliyetleri

2.1. İbrahim Bey'in II. Dönem Faaliyetleri

1340 (1924) yılında Dâhiliye Vekâletine ait bütçe görüşmeleri sırasında, vilayet bütçeleri ve idari taksimatta değişiklikler yapılması gündeme geldiği sırada İstanbul Mebusu Ali Fethi Bey'in bazı idari birimler için “*Bunlar ancak kaza olabilirler. Keza Hakkâri livası bilmem ne dereceye kadar doğrudur. Müstakil bir vilâyet olabilir mi bilmiyorum.*” sözüne cevaben Van Mebusu İbrahim Bey, “*Mevkiinin ehemmiyeti mahsusası vardır. İki devletle hem huduttur.*”²⁰ diyerek Hakkâri Livası hakkındaki görüşünü paylaşmıştır.

Çeşitli sebeplerle terk edilmiş ve kullanma yetkisi hükümetin elinde olan emlaklarla ilgili görüşmelerin sürdüğü esnada Malatya Mebusu Reşid Ağa'nın mecliste yaptığı “*Efendiler, emvali metrukeden istilâya uğramış, haneleri harap olmuş şahıslara birer ev vermek münasip olur. Fakat beyefendiler evvelâ, gelecek muhacirleri yerleştirmeli, geri kalırsa bunlara da verilebilir.*” demesi üzerine İbrahim Bey, “*Muhacirler Şarka gitmiyorlar.*” sözleriyle bölgenin tercih durumunu dile getirmiştir. Yine aynı görüşme esnasında İbrahim Bey bazı söylemleri, “*Reis Bey. Maddeye ait söylemiyorlar.*”²¹ diyerek eleştirmiştir.

Van mebusu İbrahim Bey, “*Van'da bir İmar ve İskân muntika müdüriyetinin teşkili*” ile ilgili olarak bir takrir sunmuştur. 6 numaralı olan bu takrir, Reis tarafından Başvekâlete gönderilmiştir.²²

2.2. İbrahim Bey'in VI. Dönem Faaliyetleri

26 Kasım 1941 tarihinde gerçekleşen meclis oturumunda görüşülmekte olan “*Devlet memurları aylıklarının tevhit (birlik) ve teadülüne (eşitlik) dair olan 3656 sayılı kanuna bağlı (1) numaralı cetvelin Millî Müdafaa Vekâleti karar kısmına bir memur ilâvesine dair kanun lâyihası ve Bütçe encümeni mazbatası (1/674)*” konusu ile ilgili söz alan İbrahim Arvas, oturum Reisine hitaben söz konusu kanunun kaç defa tadile uğradığını sormuştur. İbrahim Bey'in sorusu Bütçe Encümeni Mazbata Muharriri Hüsnü Kitapçı cevaplanmıştır. Diyalogun devamında kürsüye çıkan İbrahim Bey söz konusu kanunun kaç kere tadile uğradığını, böyle bir kanunun neden tek seferde

²⁰ TBMM ZC. II/7, İ. 6, (8.3.1340/1924), 162.

²¹ TBMM ZC. II/7, İ. 11, (13.3.1340/1924), 413;415.

²² TBMM ZC. II/8/1, İ. 38, (15.4.1340/1924), 726.

çıkartılmadığını ve bu düzenleme ile nihayete erip ermeyeceği sormuştur. Bu üç soru Hüsnü Kitapçı tarafından cevaplanmıştır. Cevaplardan tatmin olmayan İbrahim Bey, sözlerine aynı memuriyette çalışan ancak memurların bakmakla yükümlü oldukları eş ve çocuk sayılarının farklılık gösterdiğini maaşların bu durum gözetilerek hesaplanması durumunda daha doğru bir adım atılacağını dile getirmiştir. Hüsnü Bey, bu sorular ile Hükümet'in ilgilenmesinin daha doğru olacağını belirtmiştir. Bunun üzerine oturum Reisi de, İbrahim Bey'e sorularını bir takrir ile sunması gerektiğini dile getirince, İbrahim Bey, bir takrir yazmak için izin istediği sırada söz alan Bütçe Encümen Reisi İsmet Eker'in söz konusu kanun İbrahim Bey'in belirttiği konu ile alakalı olmadığını dile getirmiş ve aydınlatıcı bir açıklamada bulunmuştur. Bunun üzerine İbrahim Bey, “*Bununla alâkadar değilmiş, sonra bir teklif veririm*”²³ diyerek konuşmasını nihayete erdirmiştir.

“1941 malî yılı muvazenei umumiyesine dâhil bazı daire bütçelerinde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihası ve Bütçe encümeni mazbatası'nın” görüşüldüğü sırada yine yerinden söz alan İbrahim Bey, radyoda yayınlanmakta olan kahramanlık menkıbelerinin yanı sıra ülkede artmakta olan ihtikâra (karaborsacılık) karşı radyoya “*fazilet ve istikamet*” saatinin de konmasını istemiştir.²⁴

30 Ocak 1942 tarihinde “*Millî Korunma Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna, bazı maddeler eklenmesine dair kanun lâyihası ve Muvakkat encümen mazbatası*” görüşmeleri yapılmıştır. Bu görüşmeler sırasında Eskişehir Mebusu Emin Sazak'ın ülkedeki fiyat dalgalanmalarına ve altının birim fiyatındaki artışa işaret ederek fikirlerini dile getirdikten sonra “*İbrahim arkadaşımızın dediği gibi bunları asmalyız.*” diyerek sözlerini noktalamıştır. Bunun akabinde İbrahim Bey, “*Tabii asmalyız, başka türlü olmaz zaten.*”²⁵ diyerek bu çıkışı tasdik etmiş ve sözlerini tekrar etmiştir.

İbrahim Bey, özellikle ülkedeki ihtikâr olaylarına karşı oldukça rahatsızlık duyarak “*Meni İhtikâr*” adında bir kanun teklifinde bulunmuştur. Bu kanun teklifini şu şekildeydi.²⁶

²³ TBMM ZC. VI/21, İ. 8, (26.11.1941), 55-56.

²⁴ TBMM ZC. VI/22, İ. 16, (15.12.1941), 61.

²⁵ TBMM ZC. VI/23, İ. 33, (30.1.1942), 172.

²⁶ TBMM ZC. VI/27, İ. 78, (7.8.1942), S. Sayısı 227[1-2].

1. İhtikârla mücadele etmek ve bu mühim işi kökünden halletmek için merkezleri İstanbul, İzmir, Adana, Samsun olmak ve civar vilâyetlerine de şamil bulunmak üzere Meni İhtikâr mahkemeleri kurulur.

2. Bu mahkemeler Meclisin içinden seçilir, birer reis, ikişer aza ve birer yedek azadan teşekkül eder.

3. Bu mahkemeler salâhiyeti tamamıyla haizdirler, verdikleri ceza kararlar ile idam kararları katidir.

4. İhtikâr yaptığı sabit olan toptancı tüccar ve esnafın cürmü işlediği yerde idam olunur. Mağaza, dükkânları üç sene müddetle kapatılarak vereseleri (mirasçılardan) icrayı sanattan menedilir.

5. Meni ihtikâr vazifesiyle muvazzaf olan memur ve müfettişlerden bin liradan fazla suiistimali ve rüşvet aldığı sabit olanlar idam olunur ve bu meblâğdan aşağı suiistimali görülenler ağır hapse konur ve ebediyen devlet memuriyetinden mahrum bırakılır.

6. Meni ihtikâr kanununun neşri tarihinden itibaren bütün Adliye mahkemelerindeki ihtikâr davaları ve dosyaları aynen İhtikâr mahkemelerine devrolunur.

7. Gerek toptancı ve gerekse perakendeci tüccar ve esnafın mağaza, dükkânlarında, depo, ambar ve evlerinde ve buna mümasil yerlerde yiyecek, giyecek ve içilecek ve sair bilumum inşaat ve levazımata ait eşyayı ticariye ve bunların benzerlerini saklayanlar ve Hükümetin vazettiği fiyat ve narh mucibince satmayanlar idam olunur.

8. Toptancı ve perakendeci bilumum tüccar ve esnafın her nerede bulunursa bulunsun sahibi bulunduğu bilumum eşyayı ticariyeyi mağaza ve dükkânlarında teşhir etmek ve enzari ammeye vazetmeğe mecburdurlar. Şayet mağaza ve dükkânlarında mevcut eşyayı istiap edecek yer bulunmazsa teşhir ettiği eşyadan maadasının iri harflerle gayet muvazzah, Hükümetin koyduğu fiyat mucibince, nevi ve cins ve fiyatlarını gösterir bir listeyi mağaza ve dükkânlarının kapılarına en az bir hafta zarfında talik etmeğe mecburdurlar. Aksi hareket edenler idam olunur.

9. Bu kanuna mugayir bilumum Ceza kanunlarının meni ihtikâra ait bütün maddeleri muvakkaten durdurulmuştur.

10. Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

11. Bu kanunun icrasına Büyük Millet Meclisi memurdur.

İbrahim Bey, bu katı maddelerle ülke için büyük bir tehlike olan bu sorunu halledebileceğini düşünmüştür. Ancak daha sonra İbrahim Bey'in bu konuda fikirlerinde zamanla bir takım değişiklik olmuştur. Bu bağlamda 30 Ocak 1942'de meclis oturumunun ikinci celsesinde görüşülmeye başlayan "Millî Korunma Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun" hakkında söz alan İbrahim Bey, "Efendim, malûmu âliniz bendeniz daha evvel men'i ihtikâr için bir kanun teklif etmiştim. Bu kanunda muhtekirlerin idamını istemiştim. Fakat şimdi Parti komisyonundaki arkadaşların, Umumî Parti arkadaşlarının, Muvakkat encümen arkadaşlarının, kanaatine uydum. Ağır ceza ile iktifa ediyorum. Şayet bu muhtekirler bu ceza ile uslanmazlarsa evvelki kanunla huzurunuzda geleceğim. Bunu arz etmek istiyorum."²⁷ diyerek teklifini geri çektiğini ve mevcut düzenlemeyi şimdilik kabul ettiğini beyan etmiştir.

2.3. İbrahim Bey'in VII. Dönem Faaliyetleri

30 Haziran 1944'te gerçekleştirilen meclis oturumunda görüşülen konulardan biri Hendek'in Kalayık köyünden Haliloğlu Mehmet diğer adı Hüseyin Birinci'nin ölüm cezasına çarptırılması hakkındaki Adliye Encümeni mazbatasıdır. Bu oturumda söz alan İbrahim Bey, kendi yaptırdığı tahkikat neticesinde mevcut tahkikattan daha farklı sonuçlara ulaştığını ve kendi kanaatine Haliloğlu Mehmet'in haksız yere asılacağını beyan etmiştir. Ancak yapılan oylama neticesinde mazbata geldiği şekliyle yani Haliloğlu Mehmet'in idamının kabulü ile neticelenmiştir.²⁸ Böylece İbrahim Bey'in bu konudaki girişimleri sonuçsuz kalmıştır.

II. Dünya Savaşı'nın sürdüğü günlerde Türkiye'de yaşanan büyük sıkıntıların başında ihtikâr ve muhtekirler gelmekteydi. Bu konunun sık sık meclis gündemine geldiği zabıt ceridelerinden anlaşılmaktadır. İbrahim Arvas da meclisteki daha önceki konuşmalarında ve tekliflerinde muhtekirlere karşı idama varacak kadar sert yaptırımların uygulanmasından yana tavır almıştı. Ancak idam fikrinden zamanla vaz geçmiş olsa da yine de muhtekirlerin en şiddetli bir biçimde cezalandırılması²⁹ gerektiğini eline geçen fırsatta belirtmekten geri kalmamıştır. Bununla beraber muhtekir

²⁷ TBMM ZC. VI/23, İ. 33, (30.1.1942), 184.

²⁸ TBMM ZC. VII/11, İ. 78, (30.6.1944), 147-150.

²⁹ TBMM TD. VII/17, B. 58, (21.5.1945), 219.

iddiasıyla yakalanmış kişilerin içinde genellikle küçük seyyar satıcıların yer aldığını aynı suçu işlemiş büyük tüccarların muhtekir sıfatıyla gereken cezayı almadıklarını dile getirerek bu durumdan yakınmıştır.³⁰ İbrahim Bey, bu suçun toplumu derinden etkilediğini ve bu suça bulaşmış kimselerin şiddetle cezalandırılması hususunda Adalet Bakanı Ali Rıza Türel ile aralarında şu diyalog geçmiştir:³¹

Arvas: 4 senedir bekliyorum, muhterem Bakan, iki kelime de bana lütfediniz.

Türel: İbrahim Arvas arkadaşımız, muhtekirleri icabında asmak için kanuna bir hüküm konmasını istiyorlardı. Biliyorsunuz, idam cezası son Millî Korunma Kanununda kabul etmiştir. Ve söyledikleri gibi takibat yalnız simitçiye, fırıncıya inhisar etmemektedir.

Arvas: Bir tanesinin olsun sallandığını görelim.

Türel: O benim işim değildir, bu iş, kanunun memur ettiği insanların vazifesidir.

İbrahim Bey, hayat pahalılığı ile mücadelenin sadece muhtekir ile mücadele edilerek çözülemeyeceğini aynı zamanda hükümetin de özellikle tekel mallarının fiyatında indirim gitmesi gerektiğini 18 Aralık 1945'te yaptığı meclis konuşması ile gündeme getirmiştir. Savaş öncesi ve sonrası aynı ürünlerde %500 ile %650 arasında bir fiyat artışı yaşandığını ve hükümetin bu durumla etkin bir şekilde mücadele etmesi gerektiğini ifade etmiştir.³²

Bunun yanı sıra İbrahim Bey'in mebus seçildiği bölge ile yakından ilgili soru ve sorunlara yönelik bilgiler vererek yanlışlıkların ve eksikliklerin giderilmesine yönelik gayret gösterdiği görülmektedir. Bingöl Mebusu Düşünsel'in "...Hakkâri'de hâkim yok diyorlar. Uzun zamandan beri, üç aydır, dört aydır hâkim yokmuş. Hâkimsiz vilâyet olmaz." sözüne karşılık İbrahim Bey, "Gönderildi, gönderildi."³³ diyerek mevcut durumu açıklığa kavuşturmuştur.

Bunun yanı sıra İbrahim Bey, 1945'teki bütçe görüşmeleri esnasında 1946 bütçesinden Van'da bir lise yapılması için kaynak ayrılacağı konusunda söz verildiğini ve bu gelişmenin Van halkı tarafından sevinçle karşıladığını ifade etmiştir. Ancak sözlerinin devamında ise verilen bu sözün karşılığının bütçede yer almadığını belirterek

³⁰ TBMM TD. VII/17, B. 59, (22.5.1945), 262.

³¹ TBMM TD. VII/17, B. 59, (22.5.1945), 275.

³² TBMM TD. VII/20, B. 13, (18.12.1945), 152.

³³ TBMM TD. VII/17, B. 59, (22.5.1945), 270.

bir de yakın zamanda Van'da gerçekleşmiş bir deprem neticesinde ortaokul binasının da yıkılmış olduğunu ekleyerek şehrin ortaokul ve liseye şiddetle ihtiyaç duyduğunu, hükümetin bu konu ile mutlak suretle ilgilenmesi gerektiğini dile getirmiştir.³⁴

Bununla beraber Eskişehir Mebusu İzzet Arukan, tren yolu inşası ile ilgili konuşması sırasında “*Evvelâ Van’a, treni Van’a götürelim!*”³⁵ diyerek heyecanlı bir çıkış yapmıştır. İbrahim Bey, bölgenin kalkınması için ulaşımın yanında sanayinin de gerekli olduğu bilincine sahip bir kişi olduğu meclis çatısı altındaki yaptığı konuşmalardan kolaylıkla anlaşılmaktadır. Örneğin, Rize Mebusu ve Ekonomi Vekili olan Fuad Sirmen’e hitaben “*Efendim, soda fabrikasından bahis buyurdunuz. Van gölünden tabii soda çıkar. Bendeniz bu fabrikanın bilhassa Van’da yapılmasını rica ederim. Bu suretle hem zelzeleden yıkılmış olan şehrin imarına yardım edilmiş olur. Bir taraftan da oraya yol gidiyor. Bu husustaki fikrinizi öğrenmek istiyorum.*”³⁶ diyerek bölgenin ihyasıyla yakinen ilgilenen bir görüntü çizmiştir. Ancak bu soruna net bir cevap alamamıştır.

25 Aralık 1945’te mecliste 1938’de Erzincan’da meydana gelen deprem hadisesi neticesinde oluşan zararların tazmini ile ilgili konular görüşülmüştür. II. Dünya Savaşı esnasında yaşanan bu büyük felaket ülkenin içinde bulunduğu olumsuz ekonomik durumla da birleşince yaraların sarılması kısa vadede mümkün olmamıştır. Oturumda söz alan Bayındırlık Vekili Sırrı Day’ı bölgenin ve bölge halkının uğradığı zararların giderilmesi için hükümetin elinden gelen en yoğun biçimde çalıştığını dile getirmiş ve birkaç vilayette yapılacak olan çalışmalara değinmiştir. Bu sırada söz alan İbrahim Bey, “*İnşallah Van da bundan istifade eder.*” diyerek mebusu olduğu şehrin de aynı sorunlardan etkilendiğini dile getirmiş ve yatırım talebinde bulunmuştur. Sırrı Bey ise “*Gene aziz memleketin hiçbir parçasını birbirinden ayırmayarak bitaraf ve hislerimizden uzak bir şekilde ödevlerimizi yapmağa çalışıyoruz.*”³⁷ diyerek bu talebin mümkün merteye yerine getirileceğine işaret etmiştir. Konuşmanın devamında Van’da depremden zarar gören ve yıkılan evler için herhangi bir çalışma olup olmadığını soran İbrahim Bey’e, Bakan Sırrı Day’ı, “*Baharda beraber çalışacağız, ne mümkünse yapacağız.*”³⁸ yanıtını vermiştir.

³⁴ TBMM TD. VII/20, B. 13, (18.12.1945), 152.

³⁵ TBMM TD. VII/20, B. 18, (25.12.1945), 393.

³⁶ TBMM TD. VII/21, B. 29, (28.1.1946), 135.

³⁷ TBMM TD. VII/20, B. 18, (25.12.1945), 402.

³⁸ TBMM TD. VII/20, B. 18, (25.12.1945), 403.

2.4. İbrahim Bey'in VIII. Dönem Faaliyetleri

1948 yılına ait Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait bütçe tasarısı Başbakan Yardımcısı Faik Ahmed Barutçu tarafından sunulmuştur. İbrahim Bey, Başkan'dan izin isteyerek Bakan'ın sunduğu programa şu soruyu yöneltmiştir: “*Programdan bahsettiler ve on senede on milyon lira ile ikmal edilir buyurdular. Acaba senede bütçeye bir milyon lira koymak suretiyle yine buyurdıkları gibi on senede ikmal edilemez mi?*”³⁹ Bakan Barutçu bu soruya imkânlar dâhilinde en uygun bütçeyi sağlayarak hedefe ulaşılmaya çalışılacaktır şeklinde cevaplamıştır.

22 Aralık 1947 tarih ve 1757 sayılı Kanuna ek bir maddeyle milletvekillerinin maaşlarının düzenlenmesine yönelik çalışmalar esnasında Diyarbakır Mebusu Vedat Dicleli'nin milletvekilleri ile memurları kıyaslayan konuşmasına istinaden İbrahim Bey, “*Müsaade buyurursanız bir sual soracağım. Geçen sene memurlara bir zam yaptık ya.*” diyerek söze girmiştir. Bunun üzerine Vedat Bey “*Bir milletvekili diğer milletvekiline sual soramaz. Gel kürsüde izah et.*”⁴⁰ çıkışında bulunmuş, komisyon başkanının da araya girmesiyle İbrahim Bey konuşmasına devam etmemiştir. Akabinde Vedat Bey izahatına devam etmiştir.

Bununla beraber 28 Aralık 1947'deki İçişleri Bakanlığına ait bütçe görüşmeleri esnasında Siirt Mebusu Etem İzzet Benice, İçişleri Bakanlığı bünyesinde görevde bulunan Umumi Müfettişliğin özellikle Doğu Anadolu Bölgesi için bir vazgeçilmez olduğunu belirtmiştir. Bunun üzerine söz alan İbrahim Bey, “*Yalnız şahsi kanaatinizdir.*” diyerek bu fikre katılmadığını belirtmesi üzerine oturum başkanı, “*Tabii şahsi kanaatleridir.*”⁴¹ şeklinde müdahalede bulunarak İzzet Bey'in sözlerinin herkesi bağlamadığını belirtmiştir.

1948 yılına ait Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin görüşüldüğü sırada söz alan İbrahim Bey, Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sırer'e hitaben öğrencilerin sınıfta kalma usulleri ile ilgili olarak bakanın konuşmasında geçen açıklamalara işaret ederek “*Belge hakkında muhterem Bakanın noktai nazarını almak istiyorum. Bu sakat usule ne zamana kadar devanı edeceğiz? Bu belge usulü ile çocuklarımızı serseri yapıp sokaklara atıyoruz. Bunun hakkında fikirlerinizi rica ediyorum.*” demiştir. Bahsi geçen iki hatalı usul ise; öğrenciye mevcut sınıftaki sınavları tekrar ettirmek, bu tekrar neticesinde

³⁹ TBMM TD. VIII/7, B. 12, (28.11.1947), 249.

⁴⁰ TBMM TD. VIII/8, B. 20, (22.12.1947), 163.

⁴¹ TBMM TD. VIII/8, B. 25, (28.12.1947), 516.

sınıf geçmesine ya da okuldan atılmasına karar vermek, diğeri ise sınıfı geçirmek ve ertesi sene öğrenciye verememiş olduğu sınavları tekrar ettirmektir. İbrahim Bey, bu iki usulü de yanlış bulmakta bu uygulama ile “*çocukların sokağa atıldığını*” savunmaktadır. Bakan Reşat Bey, bu suale, sınıfta kalmış çocukların da derslere devam ettirilmesinin düşünüldüğünü belirtmiştir,⁴² bu fikir meclisin geneli tarafından olumlu karşılanmıştır.

İbrahim Bey’in mebus seçildiği bölge ile ilgili konularda sıklıkla söz aldığını daha önce zikretmiştik, bu konuda verebileceğimiz diğeri bir örnek ise; Yozgat Mebusu İhsan Olgun’un, kendi seçim bölgeleri ya da memleketlerinin yollarının bozukluğundan yakınan mebuslara ithafen hiç yolu olmayan Hakkâri vilayetinin varlığını dile getirmesi ve “*İstiyorum ki, Cumhuriyet Hükümeti elini oraya uzatsın ve hiç olmazsa buraya tekerlekli vasıtalar gidebilsin.*”⁴³ demesidir. İbrahim Bey bu sözleri yürekten desteklemiştir.

Ekonomi Bakanlığına ait 1948 yılı bütçe görüşmeleri sırasında söz alan İbrahim Bey, daha önce de sık sık dile getirdiği hayat pahalılığına değinmiştir. İbrahim Bey devletin, kendi fabrikalarında ürettiği dokumaların belli sayıda tüccarın eline geçtiğini ve dağıtımın bu kişiler tarafından kendi belirledikleri fiyatlardan yapıldığı için hayat pahalılığının arttığını dile getirmiştir. Bu karaborsacılık faaliyetinin önüne geçilmesi için daha önceden büyük vilayet merkezlerinde bulunmakta olan Yerli Malları Satış Mağazalarının tekrar açılması gerektiğine vurgu yapmıştır. Kendisi dâhil diğeri pek çok vekilin bu talebi dile getirdiği halde Ekonomi Bakanlığının böyle bir uğraş içine girmemesine anlam veremediğini belirterek bakanlığın tutumunu eleştirmiştir. Bu dağıtım yetersizliğinin doğrudan sebebi olarak gördüğü üretim azlığından bahseden İbrahim Bey, yurt genelinde fabrika sayısına dikkat çekerek, Doğu Vilayetlerinde bu durumun daha vahim olduğunu dile getirmiş ve en azından trenin ulaştığı vilayetlere devlet eliyle birer fabrika tesis edilmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Aynı dönemde söz konusu vilayetlerde yaşamakta olan halkın temel geçim kaynağı olan hayvancılıkta ihracata izin verilmemesi sebebiyle halkın ıstırap çektiğini ve bölgede ekonomik olarak bir sıkıntı ortamının mevcut olduğunu belirtmiştir. Üretim ve ilk dağıtım meselesinin devletin tekeline olduğu için indirim de devletten beklediğini söyleyen İbrahim Bey, “*Binaenaleyh şimdi de Hükümet ucuzluğa başlarsa, halka örnek olur ve bu işi mecrayı*

⁴² TBMM TD. VIII/8, B. 26, (29.12.1947), 623.

⁴³ TBMM TD. VIII/8, B. 26, (29.12.1947), 651.

tabîisine sevk etmiş olur. Aksi takdirde eğer devlet kendiliğinden başlayarak ucuzluğu temine çalışmazsa, bu memlekette asla ucuzluk olmaz.” diyerek hükümetin devletçi politikanın yanında halkçı politikalar da gütmek zorunda olduğuna işaret etmiştir. Sözlerinin devamında Milli Koruma Kanunu’nda görülmekte olan suiistimallere dikkat çekerek⁴⁴ son veren İbrahim Bey, II. Dünya Savaşı’nın akabinde yaşanan ekonomik buhrandan etkilenen halkın hükümetin yapıcı politikaları ile bu müşkül durumdan kurtulacağı kanaatini vurgulayarak bitirmiştir.

1934’te *Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun* 18. maddesiyle olağan üstü hallerde, mülki amirlere özel tedbirler alma yetkisi veren maddenin kaldırılma meselesi mecliste büyük tartışmalara sahne olmuştur. Tokat Vekili Galip Peker, ülkenin refah ve huzuru için bu kanunun gerekliliğini savunmuş ve kaldırılmasının oldukça yanlış bir karar olacağını belirterek ya kaldırılmamasını ya da yeniden tanzim edilmesini istemiştir. Galip Bey’in görüşlerine karşı çıkan İbrahim Bey, bu maddenin demokrasi önünde bir engel olduğunu vurgulayarak “*Demokrasiye uyuyoruz.*” diyerek tepki gösterir. Bunun üzerine Galip Bey ise “*Demokrasiye kanunla uyulur.*” diyerek kanunu savunmaya devam etmiştir. Konuya müdahil olan İçişleri Bakanı Münir Hüsrev Göle’nin “*...18 inci maddenin, kaldırılmasının, zararlı olacağından bahsettiler. Hayır arkadaşlar, 18 inci maddenin kaldırılması zararlı olmayacaktır ve bir bakımdan, çok hayırlı ve faydalı olacaktır.*” sözleriyle İbrahim Bey ile aynı fikirde olduğunu belirtmiştir. Özellikle Bakan Bey’in konuşmasının sık sık alkışlar ve tebriklerle kesilmesi de maddenin kaldırılması yönündeki görüşlerin yoğun bir şekilde hissedilmesini sağlamıştır. Bununla beraber iki görüşü de karşılaştıran Diyarbakır Mebusu İhsan Hamid Tigrel’e hitaben İbrahim Bey, “*Bu en doğru mütalâadır.*”⁴⁵ diyerek maddenin kaldırılmasını desteklemiştir.

1948’de Yozgat Mebusu Sırrı Üçöz ve arkadaşlarının, Temsil Heyeti ve I. BMM azalarına vatana hizmetleri karşılığında ödenek verilmesini talep eden kanun teklifi mecliste görüş ayrıklarına sebep olmuştur. Bu teklife karşı çıkan Seyhan Mebusu Sinan Tekelioğlu, bahsi geçen azaların çoğunun devlet kademesinde üst düzey makamlarda görev aldığını, birçoğunun mebusluk yaptığını, toprak zengini olduklarını ve daha başka birçok gelirlere sahip olduğunu dile getirmiştir. Buna karşılık Kurtuluş Savaşı’nda bir fiil görev almış pek çok vatan evladının zor şartlarda hayatta kalmaya çalıştıklarını dile

⁴⁴ TBMM TD. VIII/8, B. 26, (29.12.1947), 661-662.

⁴⁵ TBMM TD. VIII/10, B. 45, (20.2.1948), 270-272.

getiren Sinan Bey, sözlerine şu şekilde devam etmiştir: “...Arkadaşlar, bendeniz de istifade edeceğim halde bu tasarının, aleyhinde konuşacağım... Bu fedakâr arkadaşlardan bir tanesi bugün Toprak Ofiste hamaldır. Mersin’de gurup kumandanıydı, düşmana karşı koydu şehrin suyunu kesti, bir ay Mersin’i susuz bıraktı, ihtiyardır, 75 yaşında bir adam, sırtında nasıl yük taşıyın... O zaman meclis azalığı yapanlardan şimdi 100.000 dönüm arazisi olan var...” Bu çıkış kimi mebuslardan destek almıştır. Ancak İbrahim Bey ise bu çıkışa “Onlar da kahramanlık yaptılar.” diyerek karşı çıkmıştır. Sinan Bey, bu çıkışın haksız olmadığını kabul etmiş, “Onlara da geleceğim.” diyerek sözlerine devam etmiştir. Toprak zengini azalardan bahsettiği esnada tekrar söze giren İbrahim Bey, “Kaç tane var?” diye sormuştur. Sinan Bey, “Kaç tane var? Saymaya hacet yok. Sonra büyük saraylar, apartmanlar, sahipleri var. Yirmi sene mebusluk yapmışlardır. Çocuklarını Avrupa’da okutmuş, yüksek tahsil verdirmişlerdir. Kimi tıp doktoru kimisi hukuk doktorudur, kimisi mülkiyenin en büyük şahsiyeti olmuştur.”⁴⁶ diyerek bu azaların çoğunun bu ödeneye ihtiyacı olmadığını daha iyi tahkikat ile bu kişilere ayrılması düşünülen ödeneğin gerçek hak sahiplerine aktarılması gerektiğini düşündüğünü dile getirmiştir.

İbrahim Bey, 12 Kasım 1948’te Ticaret Bakanı Cemil Said Barlas’ın sözlü olarak cevaplaması için hayvan ihracatına dair bir soru önergesi vermiştir. Bu soru önergesi şu şekildedir:⁴⁷

Yüksek Başkanlığa

1. Ticaret Bakanlığının hayvan ihracatı hakkındaki müsaadeden bilistifade şimdiye kadar ne miktar hayvan ihraç edilmiştir?

2. İhraç nispeti bitmek üzeredir. Şimdiye kadar ihraç edilen hayvanat miktarı muayyeninden az ise ihraç müddetinin temdidini düşünüyorlar mı?

Bu hususat hakkında Ticaret Bakanlığının şifahen izahatta bulunmasını arz ve rica ederim.

Van Milletvekili

İbrahim Arvas

Ticaret Bakanı Cemil Said Barlas, bu dönemde yapılan satışlar hakkında istatistik verilerle açıklık getirmiştir. Ancak yapılan ihracatın az olması üzerine İbrahim

⁴⁶ TBMM TD. VIII/10, B. 45, (20.2.1948), 282-283.

⁴⁷ TBMM TD. VIII/13, B. 5, (12.11.1948), 106.

Bey yeniden söz alarak, ihracatın özellikle ülkenin güney bölgesinde yoğunlaşması gerektiğini bu bağlamda da Irak ve İran'a Hakkâri'den koyun ihraç edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁴⁸

Yozgat Mebusu İhsan Olgun'un ilkokullarda din öğretimi, imam-hatip kursları ve İslâm İlahiyat Fakültesi hakkındaki sorularına Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu sözlü olarak cevap vermiştir. Bakanın verdiği cevaplara İbrahim Bey, bazen müdahalede bulunmuştur. Bakan Tahsin Bey, kitapların basım tarihi ile ilgili izahat verdiği esnada İbrahim Bey, sitemli bir şekilde “*Çok erken oldu. Partinin kararından bu kadar zaman geçti.*” diyerek müdahil olmuştur. Zira kitapların bir önceki eğitim öğretim yılında hazır olacağı daha önce ilan edilmişti. İslâm İlahiyat Fakültesinin iki üniversiteye yahut en az birine açılacağına beyan eden bakana, İbrahim Bey, “*Bütçeye bu hususta tahsisat koydunuz mu?*” sorusunu yöneltmiştir. Bakan Bey ise bu sorunun ayrıca sorulmasının daha sağlıklı olacağını belirterek bu suale cevap vermemiştir. Daha sonra söz alan İhsan Bey, özellikle konunun önemine dikkat çekerek okullarda din eğitiminin bir an önce başlaması gerektiğini belirtmiştir. Konuşmasının devamında ise şu sözleriyle “*Bu hizmetleri yerinde ve zamanında karşılayamadığımız takdirde bu yeri, yani bu manevi iklimin yerini başka rüzgârlar, başka fırtınalar doldurmaktadır.*” diyerek olası tehlikeleri dile getirmiştir. İbrahim Bey de “*Maalesef, maalesef.*”⁴⁹ şeklinde İhsan Bey'i tasdik etmiştir.

22 Aralık 1948'te Mecliste görüşülen ve sert tartışmalara sahne olan diğer bir konu da “*Şeker ve Glikoz İstihlâk Vergisi hakkındaki 3101 sayılı Kanuna ek 4385 sayılı Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bazı maddelerinin kaldırılmasına dair kanun tasarısı ve Geçici Komisyon raporu*”dur.⁵⁰ Kayseri Mebusu Kamil Gündeş, Hükümeti bu konuda ağır eleştirilere tabi tutmuş ve hükümetin şeker dağıtımında hatalı olduğunu ve bunu kabul etmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bunun üzerine İbrahim Bey, “*Şimdi serbest ya, nesi var?*” diyerek şeker dağıtımının serbest olduğunu ifade etmiştir. Kamil Bey konuşmasının devamında memleketin iç durumunu bahane ederek hükümetin şekere zam yapmasının oldukça yanlış olduğunu tekrar dile getirmiştir. Kamil Bey'e göre hükümetin takip edebileceği iki yol vardır: “*Ya muhalefetin tenkitlerine ayak uydurmak ve bütçede %20'ye varacak esaslı bir tasarruf*

⁴⁸ TBMM TD. VIII/13, B. 5, (12.11.1948), 107-108.

⁴⁹ TBMM TD. VIII/14, B. 18, (13.11.1948), 105-106.

⁵⁰ TBMM TD. VIII/14, B. 22, (22.12.1948), 217.

yapmak veyahut Sayın Saka Hükümetinin iki üç aylık bir muvakkat bütçe ile Meclis huzuruna gelip meclisin feshini talep etmesidir.” Bu öneriye İbrahim Bey, “Daha neler.” diyerek tepkisini belirlemiştir. Ancak Kamil Bey, bu fikirde ciddi olduğunu dile getirince toplantı salonundan destek alkışları da duyulmuştur. Bunun üzerine esprili bir dille “İçimizden yeni çıktın, hiç olmazsa biraz insaf et Muammer.” diyen İbrahim Bey’e Manisa Mebusu Muammer Alakant, “Particilik yok arkadaşlar” diyerek söze başlamış ve konu hakkında kendi görüşünü ayrıntılı bir biçimde açıklamıştır.⁵¹ Konuşması içinde bal ve şeker fiyatlarındaki artışı dile getiren Muammer Bey’e cevaben İbrahim Bey, balın şekerden iki kat daha pahalı olduğunu dile getirerek fiyat artışı olsa dahi balla kıyas etmenin yanlış olduğunu belirtmiştir.⁵² Aynı oturumun ilerleyen safhalarında söz alan İbrahim Bey, Muammer Bey ile daha önce yaptığı bir konuşmaya atıfta bulunarak “Buğdayı altmış kuruşa satmak istiyordu, münakaşa ettik. Ben bunun doğru olmadığını ve ekmek gibi mühim bir gıdanın 3 misline çıkarılmasının çok fena olacağını söyledim. Bunu huzurunuzda tebarüz ettirmek istiyordum; ya maazallah Muammer Alakant bir kabine teşkil etseydi bu millet 90 kuruşa ekmek yiyecekti. Ondan dolayı onun itiraz etmeğe hakkı yoktur. Bilhassa bu noktayı tebarüz ettirmek isterim.”⁵³ demiştir.

Söz konusu zam yapıldıktan sonra da şeker fiyatları meclisin gündemini meşgul etmeye devam etmiş ve bu konu hakkında başka pek çok tartışma yaşanmıştır. Bunlardan biri Kütahya Milletvekili Ahmet Taktakılıç’ın, şekere yapılan zam dolayısıyla Bakanlar Kurulu hakkında Meclis soruşturması yapılmasına dair önergesidir. Ahmet Bey’in verdiği soru önergesi görüşüldüğü esnada yaptığı konuşmanın sonundaki “...Bakanlar Kurulunun bu külliyen kanunsuz icraatı hakkında Meclis soruşturması yapılmasından başka yol yoktur.” sözlerine İbrahim Bey, “Oldubitti.” diye cevap vermiştir. Bunun üzerine Ahmet Bey, “Oldubitti diyen arkadaşlara tekrar cevap vereyim ki, iki gün evvel kabul ettiğiniz kanun bu işteki kanunsuzlukları düzeltmiş, mesuliyetleri ortadan kaldırmış mahiyette değildir.” diyerek tepki göstermiştir. İbrahim Bey ise bu tepkiye “Görüş farkı.”⁵⁴ şeklinde cevap vermiştir.

1948 senesinde Meclis gündemindeki konulardan biri de Marshall Yardım Planı’dır. Meclise sunulmuş bir soru önergesi dolayısıyla söz alan Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak, alınması planlanan 60 milyon dolarlık yardımı az bulan ve eleştiren

⁵¹ TBMM TD. VIII/14, B. 22, (22.12.1948), 230-231.

⁵² TBMM TD. VIII/14, B. 22, (22.12.1948), 233.

⁵³ TBMM TD. VIII/14, B. 22, (22.12.1948), 239.

⁵⁴ TBMM TD. VIII/14, B. 23, (24.12.1948), 267-269.

vekillere hitaben “...Geçen yıl Marshall Yardım Planı tevziatı ortaya çıktığı zaman Türkiye yardım görmeyen memleketler arasında bulunuyordu. O zaman yine sayın muhalefet arkadaşlarımız, Türkiye'nin yardım görmeyen memleketler arasında bulunmasının sebebini Hükümetin beceriksizliğine atfettiler. Bir sual tavrı üzerine yüksek huzurunuzda geçen sene Marshall Planı hakkında uzun uzadıya izahat verirken arkadaşlarıma bu hükümlerinde acele ettiklerini söylemiştim. Filhakika acele ettikleri zamanla anlaşıldı. Hiç yardım görmeyen memleketler arasında bulunan Türkiye bugün 60 milyon dolar yardım gören memleketler arasındadır.” şeklinde bir açıklama yapmıştır. Bunun üzerine İbrahim Beyi bakanın açıklamasına “Çok azdır, Yunanistan'ın yarısı bile değildir.”⁵⁵ şeklinde eleştirel bir yaklaşımla karşılık vermiştir.

Bunun yanı sıra 1949 yılının Ocak ayına ait Geçici Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bütçe Komisyonu Raporu'nun görüşmeleri şiddetli tartışmalara sahne olmuştur. Özellikle tartışmanın baş karakterlerinden biri olan Kütahya Mebusu Ahmet Tahtakılıç'ın “Kırk yaş hayatımı şerefle yaşamış bir insanım.” sözüne İbrahim Bey, “Buradakilerin hepsi sizin gibidir. Burada şerefsiz adam yoktur.”⁵⁶ şeklinde tepki göstermiştir.

İbrahim Arvas, 14 Aralık 1948 tarihinde Milli Eğitim Bakanınca cevaplanması için üç maddelik bir soru önergesi vermiştir. Bunun üzerine 22 Aralık 1948 tarihli Meclis oturumunda Milli Eğitim Bakanı bu soruları 3 Ocak 1949 tarihinde cevaplayacağını beyan etmiştir. İbrahim Bey'in verdiği soru önergesi şu şekildedir:⁵⁷

Van Milletvekili İbrahim Arvas'ın Öğretimin Birleştirilmesi hakkındaki Kanunun uygulanmasına, Türk İslâm İlahiyat Fakültesine ve ilkokullarda okutulacak din derslerine dair sorusuna Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'nun sözlü cevabı (6/229)

Yüksek Başkanlığa

1. İlgâ edilmeyen ve tadil görmeyen 430 numaralı Tevhidi Tedrisat Kanununun tatbik edilmemesinin sebebi nedir?

⁵⁵ TBMM TD. VIII/14, B. 23, (24.12.1948), 289.

⁵⁶ TBMM TD. VIII/14, B. 25, (29.12.1948), 367.

⁵⁷ TBMM TD. VIII/14, B. 22, (22.12.1948), 217.

2. Açılması takarrür eden Türk İslâm ilahiyat Fakültesi için bütçeye 80 bin lira konmuştu. 1949 senesi bütçesinde ise hiçbir para konulmamıştır. Sebebi nedir ve Teşkilât Kanunu ne zaman getirilecektir?

3. İlk mekteplerde tedrisi tahtı karara alınan din derslerinin yalnız Cumartesi günü tatilden sonra bu mühim işe kâfi gelecek midir?

Bu hususta muhterem Bakanın kanaati nedir. Yukardaki suallere Millî Eğitim Bakanının şifahen cevap vermesini arz ve rica ederim.

Van Milletvekili

İbrahim Arvas

Millî Eğitim Bakanı Tahsin Bangluoğlu daha önce belirttiği gibi İbrahim Bey'in soru önergesini 3 Ocak 1949 tarihinde cevaplanmıştır. Tahsin Bey sözlerine 1924 tarihli 430 numaralı Tevhit-i Tedrisat Kanunu'nun yürürlükte olduğunu ve uygulandığını belirterek başlamıştır. Akabinde açılması planlanan yükseköğretim kurumları için bahsi geçen miktarda (80.000 lira) paranın geçen yıl bütçeye konulmadığı gibi bu sene de bütçede konuyla ilgili bir ödeneğin ayrılmadığını belirtmiştir. Bunun üzerine İbrahim Bey, Bakan Bey'in sözlerini "*Maalesef*" diyerek tasdik etmiştir. Sözlerine devam eden Bakan Bey; din derslerinin hangi gün hangi saatte uygulanacağı kararının okullara bırakıldığını ve kendilerine uygun olacak şekilde bu dersleri vereceklerini belirtmiştir. Ancak Bakan Bey'in açıklamalarından tatmin olmayan İbrahim Bey söz hakkı isteyerek kürsüye gelmiş ve Bakan Bey'i İmam Hatip konusunda bir açıklama yapmadığı için eleştirmiştir. Bakan Bey ise "*Önergenizde yoktu öyle bir şey.*"⁵⁸ diyerek bu eleştiriye cevap vermiştir.

Bunun üzerine açıklamalarına devam eden İbrahim Bey, önceki açıklamalara atıfta bulunarak açılması planlanan imam-hatip kurslarının çoğunluğu İstanbul olmak üzere beş-altısı da Anadolu'ya açılmasının planladığını ve toplam sayının yirmiyi bulmayacağını ifade ederek bu sayısının yetersizliğinden şikâyet etmektedir. Sözlerinin devamında ise ortaokulu bitirmiş ve askerliğini yapmış kişilerin bu kurslardan mezun olanların; kasabalarda aylık 30 liraya köylerde ise aylık 15 liraya istihdam edileceğinin belirtildiğini söyleyerek bu planın hiç de cezbedici olmadığını dile getirmiştir. Tezinin sağlamasını yapmak için de şu örneği vermiştir: "*Benim Keçiören'de bir komşum vardır. Oğlu orta ikiden çıkmış, şimdi Karaoğlan'da bir demir tüccarının yanında 90*

⁵⁸ TBMM TD. VIII/15, B. 26, (3.1.1949), 7-8.

lira maaş alıyor. Orta ikiden çıkmış 90 lira alıyor, ortayı bitirecek, askerliğini yapacak, gelecek 15 liraya hizmet edecek.” Sözlerine devam eden İbrahim Bey, Bakanın da bu çıkmazın farkında olduğunu ve durumun çözülmesi için 22 vekil tarafından hazırlanmış ve Maarif Komisyonunda bekleyen bir kanun tasarısı olduğunu belirterek bu konuya sadece Bakan Bey’in cevap verebileceğini dile getirmiştir.⁵⁹

Konuşmasının devamında ise Cumartesi öğlenden sonra verilmesi planlanan bir din eğitiminin asla yeterli olmayacağını belirtmiştir. Bunun yanında üniversitelerde açılması planlanan İlahiyat bölümleri için eski Maarif Bakanı Reşat Şemsettin Sirer’in bütçeye 80 bin lira konulacağını taahhüt ettiğini ancak bu seneki bütçede meblağın bulunmadığını, bu durumun halk nezdinde de büyük tepkilere sebep olduğunu belirtmiştir. Halkın her fırsatta din eğitimi talebini dile getirdiğini sözlerine ekleyerek, Bakanın din eğitimi vermeye gönülsüz olmakla suçlamıştır. Bakan Tahsin Bey’e karşı eleştirilerine devam eden İbrahim Bey, özellikle din eğitimi “*skolastik*” olarak niteleyen Bakan Bey’e, “*Bizim gibi lâik olan Amerika’da Fransa’da, Belçika’da oranın Maarif vekilleri dinî müesseseler için bu kelimeyi kullanıyorlar mı, bana lütfen cevap versinler? Skolâstik ne demek?*” diye sormuştur. Konuşmasının devamında 25 sene evvel çıkartılmış olan Tevhit-i Tedrisat Kanunu ile medreselerin kapatıldığının ve din eğitiminin devlet eliyle devlet okullarında verilmesine karar verildiğini ancak medreseler kapatıldığı halde devlet tarafından günün ihtiyacını karşılayacak bir din eğitiminin verilmediğini, bunun da büyük bir soruna vesile olduğunu belirtmiştir. Bunun üzerine söz alan Bakan Bey, Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun gerekliliğini ve medrese devlet okulu farkını açıklamıştır. İbrahim Bey ise “*Benim suallerimin cevapları değil ki bunlar.*”⁶⁰ diyerek Bakan Bey’in konuyu saptırdığını belirtmiştir.

Bu noktadan sonra ikili arasındaki konuşmalar bir atışma haline gelmiştir. Bakan Bey’in “*...1926 yılında çıkan Maarif Teşkilât Kanunu Bakanlıklara yalnız meslekî manada kurslar ve mektepler açmak salâhiyetini vermiştir... Bu arada dinî meslek mektepleri açmak vazifesi de Millî Eğitim Bakanlığına verilmiştir.*” sözüne karşılık İbrahim Bey “*Verdik efendim, ama açan yok ki.*” diyerek mevcut durumun Bakanın belirttiğinden daha farklı olduğunu tekrar belirtmiştir. Konuşmasına devam eden Bakan Tahsin Bey, bahsi geçen hiçbir kurumun bakanlık tarafından kapatılmamış olduğunu ve zamanla kendi kendilerine kapandığını dile getirmiştir. Bu konuda şu örneği vermiştir;

⁵⁹ TBMM TD. VIII/15, B. 26, (3.1.1949), 8.

⁶⁰ TBMM TD. VIII/15, B. 26, (3.1.1949), 8-10.

1924’de açılan İlahiyat fakültesinin öğrenci sayısı 9 yıl içinde %92 azaldığını 1933’de isim değiştirerek İslâm İlimleri Tetkik Enstitüsü olan birimin de hoca ve öğrenci olmaması sebebiyle varlığına 1941 senesinde son verildiğini açıklamıştır. Ancak İbrahim Bey’e göre bu kurumlar kendi kendilerine kapanmış olması gibi durum söz konusu değildir. Bu bağlamda durumun esas sebebi araştırılmalı ve devlet tarafından desteklenmesi gerektiğini savunmaya devam etmiştir.⁶¹

Bakan Tahsin Bey, okullarda din derslerinin henüz başlamamış olmasının sebebini Diyanet İşleri Başkanlığında hazırlanan kitabın Talim ve Terbiye Kurulu’ndan geçmesinin beklendiğini 1.6 milyon öğrenciye yetecek kadar kitabın basılmasının zaman alacağını dile getirmiştir. Sözlerinin devamında ise “*Yalnız ben anlayamadım, Arvas arkadaşım İlahiyat Fakültesinin açılmasını mı istiyor, yoksa açılmamasını mı istiyor?*” demesi üzerine sinirlenen İbrahim Bey, “*Tabii açılmasını istiyorum, açılmamasını istersem, boğazımı bu kadar yırtar mıydım?*” diyerek tepkisini göstermiştir. Sözlerine devam eden Bakan Bey, “*Medreseleri açmayacağız ve açtırmayacağız.*”, dediği anda sinirlenen İbrahim Bey, konunun çarpıtılmamasının gerektiğini kimsenin tekrar medrese açılmasını talep etmediğini ısrarla vurgulayarak dile getirmiştir. Daha sonra söz alan İbrahim Bey, “*Efendim medreseden bahsetti. Acaba medreseyi isteyen kim? Medrese, medrese tutturdu. Geçen sene de böyle yaptı. Bendeniz hasta olduğumdan bulunamadım. Skolastiği, medreseyi kim istiyor ki? Sen çocuk olduğun, orta mektebe gittiğin bir zamanda İnkılâp Meclisi olan İkinci Büyük Millet Meclisi İmam Hatip mekteplerini kurmuştu. İmam Hatip mektebi demek medrese demek değildir. Banguoğlu’na bunu anlatmak istiyorum. Huzurunuzda kendisi şundan, bundan bahsettiler, sorarım kendisine: Heybeliada’da Rum Papaz Mektebi harıl harıl çalışıyor onu niçin menetmiyorlar? İlahiyat Fakültesini getirmeyecek arkadaşlar siz biliyorsunuz efkârı umumiye de bilsin ki Banguoğlu getirmeyecektir. Niçin eğer getirecek olsaydı on aydan beri bir teşkilât kanunu yapardı, ne var ki bir teşkilât kanunu yapmakta? Heyeti Vekilenin Meclise verdiği 20-30 layiha var ne olurdu bu da onların içerisinde olsaydı? Bütçe kapanacak ondan sonra getirecek. Vallahi getirmez, savsaklıyor, katiyen buna ümit bağlamayın. Buna ümit bağlayanlar, 22 imza sahibi arkadaşlar asla ümitvar olmayın başka ümit bağlayanlar varsa onlar da ümitvar olmasınlar. Tahsin Banguoğlu Milli Eğitim Bakanı oldukça bu olmayacaktır. Aziz Hasan Saka’dan istirham ederim bu işe elverişli bir adam getirsinler, Banguoğlu’nu da*

⁶¹ TBMM TD. VIII/15, B. 26, (3.1.1949), 10.

daha mühim bir işe soksun. Bunu istiyorum.”⁶² sözleriyle Bakan Tahsin Banguoğlu’nu eleştirerek bu konunun ele alınmayacağı yönündeki kanaatini açık bir şekilde ortaya koymuştur. Bununla beraber İbrahim Bey’in bu konuşmasından sonra konu bir sonuca bağlanmadan oturuma başkan tarafından sonraki konuya geçilmesine karar verilmiştir.

Bununla beraber 13 Ocak 1949 tarihinde gerçekleşen “*Kazanç Vergisi Kanununa ek Kanun tasarısı ve Geçici Komisyon raporu*” hakkındaki görüşmelerde İbrahim Bey 24 kez söz almıştır. Geçici Komisyon Sözcüsü Sait Azmi Feyzioğlu konu hakkında açıklamalarda bulunarak çok kazananlardan biraz fazla, az kazananlardan daha az olmak suretiyle imkân nispetinde ön görülen ve birinci sınıf olarak nitelendirilen ithalatçı, otomobil satıcısı gibi gelir grubuna mensup kişilerin daha fazla vergi vereceğini dile getirmiştir. Bunun üzerine İbrahim Bey, “*Bunun miktarını Hazreti Allah bilir. Bu nispet yüzde on bine kadar çıkar.*”⁶³ sözleriyle hükümet tarafından alınmak istenen vergiyi eleştirmiştir. Ancak Azmi Bey, böyle önemli bir konuda bu tip belirsizliklerin olamayacağını dile getirerek artış miktarlarını belirtmiştir.

Bunun akabinde İbrahim Bey, hükümete bir soru sormak için oturum başkanından izin isteyerek şu soruyu sormuştur: “*Efendim, esnafa yapılacak zam, dolayısıyla gene milletten çıkacaktır ve bunun neticesi olarak bugünkü hayat pahalılığı bir kat daha yükselecektir. Maliye Vekili Beyefendi bu hususta lütfen bizi tenvir ederler mi?*”⁶⁴

Bunun üzerine söz alan Maliye Bakanı Şevket Adalan özetle şunları söylemiştir; 1949 bütçesinin hazırlanmasında azami derecede “tasarruf” ilkesine riayet edildiğini ve her ne kadar bu ilke ile hareket edilmiş olsa da bütçedeki açığın giderilemediğini belirtmiştir. Özellikle savaş yıllarında (Kurtuluş ve II. Dünya) uygulanmış olan vergilendirme usullerinin olağan üstü bir zaman dilimine has usuller olduğunu ve artık yeni bir düzene geçme ihtiyacını vurgulamıştır. Ayrıca yeni vergilendirme sistemi başta toptancılar, ithalatçılık ve perakendecilik yapan mağazalar olmak üzere 280 bin vergi mükellefini kapsayacağını belirtmiştir.⁶⁵

İbrahim Bey özellikle burada 280 bin mükellef içinde Bakan Bey’in bahsettiği gibi büyük ölçekli işletmelerin sayının çok az olduğunu, bu mükelleflerin çoğunun

⁶² TBMM TD. VIII/15, B. 26, (3.1.1949), 11-12.

⁶³ TBMM TD. VIII/15, B. 31, (13.1.1949), 96-99.

⁶⁴ TBMM TD. VIII/15, B. 31, (13.1.1949), 100.

⁶⁵ TBMM TD. VIII/15, B. 31, (13.1.1949), 100-102.

küçük esnafı teşkil ettiğinden dolayı daha fazla vergi yükü ile esnafın fiyat artırımına mecbur kalacağı ve bu bağlamda hayat pahalılığının daha artacağını savunmuştur. Bu konuda söz alan İbrahim Bey şu açıklamada bulunmuştur:⁶⁶ “*Muhterem arkadaşlar; bendenizin duyduğuma göre zam nispeti %300’den başlar 500, 600’e kadar gider. Bugünkü hayat pahalılığına büyük ölçüde tesir eder. Zaten bugün hayat oldukça pahalıdır. Birçok aileler bu yüzden ıstırap içindedir. Bu kanun bütçeye 20 milyon lira sağlayacaktır. Bendeniz müsaade ederseniz buna bir çare buldum. Hem de hayat pahalılığına asla tesir etmeyecektir...*

Yerli Mallar Pazarlarının perakende kazancı 23 milyon liradır. Biz bunu lağvettik. Maalesef yanlış bir karar aldık. Metrede bir santim memur çekiyor, yüz metrede bir metre kadar tutacak diye, her yerde şubeleri kapadık. Onu da bazı yerlerde yaparlar, her yerde yapamazlar. Memleketin bir yerinde suiistimal yapılır, bunu her yere teşmil etmek doğru değildir. Bu Yerli Mallar Pazarlarını Aziz Maliye Bakanı tekrar tesis ederse yine Hazinesinin eline 20 milyon lira girer. Bugünkü Kazanç Vergisi mükellefiyetinden daha iyi değil mi? Ne olacak zaten alışılmış bir şeydir. Sonra küçük esnaf bahsine geçelim; bendeniz geçen gün bir küçük esnafa uğradım. Bu adam bana samimî bir kalple dedi ki: Allah bilir, bu sene bilançomu yaptım, zarardayım, kâr etmiyorum. Küçük esnafın vaziyeti budur.

Büyük şehirlerde büyük kazançlar oluyor. Oluyor Beyefendi. Ama büyük esnaf, yapıyor bu kazancı. Küçük esnaf bundan müstesnadır. Rica ediyorum; istirahat ediyorum; Maliye Bakanı, Komisyon bu tasarıyı geri alsın; bu zammı toptancılara yükletelim; bilhassa İstanbul’daki toptancılara. Onlar yüz binlerce lirayı bu milletin sırtından çektiler; Maliye Bakanı da onların sırtından çeksin. Bundan sonra Yerli Mallar Pazarlarını ihdas edelim ve bunları kontrol altında bulunduralım. İktisat Vekili arkadaşımızın her hangi nazari bir kaide ile bunları kapatması çok hatalı olmuştur, fena neticeler vermiştir. Devlet mamulatu, Devlet fabrikasının yaptığı pamuklu mamulat tüccarın cebine para akıtmaktan başka hiçbir netice vermemiştir. Ve millete de yetişmiyor. Maruzatım bu kadardır.”

İbrahim Bey’in bu önerisine itiraz Giresun Vekili İbrahim Sabuncu’dan gelmiştir. İbrahim Sabuncu’ya göre Yerli Malı Pazarından bütçeye kalan 6-7 milyon lira arasında değişen bir meblağ olduğunu belirterek İbrahim Bey’in öne sürdüğü miktarın

⁶⁶ TBMM TD. VIII/15, B. 31, (13.1.1949), 103-104.

kulaktan dolma bir bilgiye dayandığını söylemiştir. Bunun üzerine İbrahim Bey, “*Ben tasrih edeceğim yalnız Yerli Mallarından 23 milyon liradır. Ben işkembeden atmıyorum.*” diyerek İbrahim Sabuncu’nun sözlerini eleştirmiştir. İbrahim Sabuncu’nun konuşması sonrasında söz isteyen İbrahim Bey’e, oturum başkanı tarafından bunun önergesini geri çekmekle mi ilgili olduğu sorulmuş, İbrahim Bey açıklama yapmak istediğini söylemiştir. Başkan bu isteği, daha önce verilmiş önergeler olduğunu ve sırayla işlem yapmak adına, söz hakkını sunulan önerge oylanırken vereceğini belirtmiştir.⁶⁷ İbrahim Bey’in önergesi şu şekildedir:⁶⁸

Yüksek Başkanlığa

Görüşmeler sırasında ileri sürülen noktai nazarlar göz önünde tutularak tasarının bir daha gözden geçirilmek üzere komisyona geri verilmesini arz ve teklif ederim.

Van Milletvekili

İbrahim Arvas

İbrahim Bey’in verdiği önerge o günkü oturum saatinin ilerlemesi sebebiyle oylanma yapılmadan oturuma ertesi gün saat 15’de toplanmak üzere son verilmiştir.

14 Ocak 1949 tarihli Meclis oturumunda “*Çiftçiyi Topraklandırma hakkındaki 4753 sayılı Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı hükümlerin eklenmesi*” dair görüşmeler gerçekleşmiştir. Konu hakkında söz alan İbrahim Bey, mevcut tasarının on aydır gündemde olmasına rağmen bir sonuca varılamamasını eleştirerek şu soruyu yöneltmiştir: “*Efendim; Toprak Kanununun, hatırımda kaldığına göre, Büyük Kurultay tarafından tadili karar altına alınmıştı ve bu karar da 1 - 3 maddeye münhasırdı. Bilmem ki, on aydan beri bunu bekletmek ne derece doğrudur? Buyurduğunuz iş içinde nihayet iki celselik bir işti, bu zamana kadar çıkmaz mı idi? Bu cihetin tavzihini rica ediyorum.*” Bu suale İçişleri Komisyon Sözcüsü Akif Eyidoğan cevap vermişse de İbrahim Bey bu açıklamayı yetersiz bulduğundan “*Benim sualime sözcüden cevap almadım. Bu sualime cevabı Komisyon Reisi versin. 12 maddelik bir kanun on aydan beri bekleyemez.*”⁶⁹ diyerek sualine yeniden cevap istemişse de oturum kayıtları incelendiğinde İbrahim Bey’in sormuş olduğu soruya komisyon reisi tarafından herhangi bir cevap verilmediği görülmüştür.

⁶⁷ TBMM TD. VIII/15, B. 31, (13.1.1949), 107-109.

⁶⁸ TBMM TD. VIII/15, B. 31, (13.1.1949), 111.

⁶⁹ TBMM TD. VIII/15, B. 32, (14.1.1949), 115;124-125.

Mecliste, 24 Ocak 1949 tarihinde, Başbakan Şemsettin Günaltay tarafından açıklanmış olan hükümet programı hakkında konuşan İbrahim Bey, ilan edilen bu programın şimdiye kadar açıklanmış olan en iyi program olduğunu dile getirmiştir. Vatandaşlara vadeliden özgürlüklerden oldukça memnun olduğunu ve tüm halk adına teşekkürlerini sunmak istediğini açıkça belirtmiştir. Özellikle kazanç, lüks ve yol vergilerinin hükümet programından çıkarılmış olması ile “*Ortalığa büyük bir ferahlık vermiştir.*” diyerek desteklemiştir. Konuşmasının devamında daha önce de sıklıkla dile getirdiği konu olan yerli mallarının dağıtımı ve karaborsacılık meselesi üzerinde daha sıkı bir şekilde durulmasını samimiyetle rica etmiştir. Doğu illeri ile ilgili ayrılmış bütçe ve bölgenin imarına dair kararlı tutumundan dolayı kendi ve tüm bölge adına Günaltay ve hükümetine şükranlarını sunan İbrahim Bey, başarı dileklerini ve tebriklerini sunarak sözlerine son vermiştir.⁷⁰

7 Şubat 1949 tarihli Meclis gündeminin konulardan biri kimsesiz ya da terkedilmiş çocukların korunması hakkındaki kanun tasarısının geri verilmesine ilişkin Başbakanlık tezkeresidir. İbrahim Bey, söz konusu tezkerenin geri gönderilmesine şu gerekçeleri sunarak “*Muhterem Sağlık Bakanı arkadaşım buyurdular ki, biz bu tasarımı geri alacağız, daha mükemmelini yaparak getireceğiz. Bunu Geçici Komisyon yapar. Müsaade buyursunlar; Geçici Komisyonunda kalsın, kendileri de iştirak buyursunlar, alâkalı arkadaşlar da iltihak buyursun. Bu işi en iyi bir şekilde halledelim. Bendeniz de Behçet Uz arkadaşımın fikrine iştirak ederek bu tasarımı tekabbül ediyor ve bunun için de bir önerge takdim ediyorum.*” karşı çıkış ve bu konuda yeni bir önerge vermiştir. Söz konusu önerge de şu şekildedir:⁷¹

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Bu kanun geri verilmeyerek Mecliste tetkikine devamı için Geçici Komisyonunda müzakeresine devam edilmesine ve Sayın Behçet Uz ile üzerimize verilmesini arz ve teklif ederim.

Van Milletvekili

İbrahim Arvas

23 Şubat 1949 tarihindeki Meclis oturumunda görüşülen önemli konulardan biri de Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bütçesidir. Bütçe görüşmeleri esnasında Kur'an-ı

⁷⁰ TBMM TD. VIII/15, B. 36, (24.1.1949), 188-189.

⁷¹ TBMM TD. VIII/16, B. 42, (7.2.1949), 41;44-45.

Kerim'in Türkçe'ye çevrilmesiyle alakalı görüşlerin ortaya çıkması sonrasında oldukça sert tartışmalar yaşanmıştır. Özellikle Ankara Vekili Dr. Ahmet Hamit Selgil'in sözleri sonrası tartışmalar başlamıştır. Tartışmaya daha sonra Muğla Vekili Necati Erdem, Manisa Vekili Dr. Necdet Otaman, Erzurum Vekili Gl. Vehbi Kocagüney ve Van Vekili İbrahim Arvas da katılmıştır. İbrahim Bey, tartışmanın öncesinde hükümetten; Diyanet İşleri Başkanlığı için ne zaman müstakil bir bina tahsis edileceği ve iki senedir Başbakanlıkta bekleyen Teşkilat Kanunu'nun ne zaman çıkarılacağı hususunda malumat talebinde bulunmuştur. İbrahim Bey'in sualine Başbakan Yardımcısı Nihat Erim, Teşkilat Kanunu'nun Meclis'e sunulduğunu ve kararın ne zaman çıkacağını yüksek heyetin takdirine kaldığını belirterek kurum için ise müsait bir bina arandığını belirtmiştir.⁷²

Nihat Bey'in açıklamalarından sonra söz alan Dr. Ahmet Bey, Türkiye'nin tamamına yakını (%95) Müslüman olsa da ana dilinin Türkçe olduğunu belirterek konuşmasının devamındaki "*Büyük Türk Milleti Kur'an-ı Kerim'i niçin Türkçe olarak okumuyor? Kur'an-ı Kerim'i niçin Türkçe'ye çevirmiyoruz? Bunun, yapılmasını Diyanet işleri Reisinden rica ediyorum.*" sözleriyle meclisteki tartışmaların kıvılcımını ateşlemiştir. Bunun üzerine İbrahim Bey, "*50 milyon Müslüman Arapça okuyor.*" sözleriyle müdahalede bulunarak Ahmet Bey'in fikrine karşı olduğunu açıkça belirtmiştir. Ahmet Bey konuşmasının devamında "*Ben bu kürsüden elli milyon Müslüman adına konuşmuyorum. 20 milyon Müslüman olan Türk adına konuşuyor, onun isteğini söylüyorum. Ben kendi dilinden kendi din kitabını okumak isteyen Türk'ün hakkını istiyorum. Konuşmamız, dilimiz Türkçe'dir, onun için mukaddes kitabımızın da Türkçe olarak okunmasını istiyorum. Hükümetten bunun ne zaman yapılacağını da öğrenmek istiyorum.*"⁷³ diyerek isteğini tekrarlamış ve bu noktadan sonra tartışmanın şiddeti daha da artmıştır.

Bunun üzerine İbrahim Bey, Ebu Hanife'nin görüşlerini öne sürerek böyle bir girişimin doğru olmadığını belirtince, Ahmet Bey, İbrahim Bey'i kürsüye davet etmiş ve fikrini kürsüden savunmasını istemiştir. Ahmet Bey'den sonra söz alan Muğla Vekili Necati Erdem, Meclis'in laik bir meclis olduğunu ve böyle bir işin onun yetki ve sorumluluğu dışında olduğunu belirterek Kur'an-ı Kerim'in asıl dilinden okunmasının gerektiği fikrini savunmuştur. Buna karşın Manisa Vekili Dr. Memduh Necdet Otaman

⁷² TBMM TD. VIII/16, B. 50, (23.2.1949), 446-450.

⁷³ TBMM TD. VIII/16, B. 50, (23.2.1949), 450.

ise Necati Bey'in örnek olarak okuduğu ayeti kastederek “*Türkçe olsa anlayacağız. Burası medrese kürsüsü değil ki.*” diyerek Türkçeleştirme taraftarı olduğunu açıkça dile getirmiştir. Necati Bey sözlerine bu fikre neden karşı olduğunu tekrar ederek son vermesinin ardından söz alan Başbakan Şemsettin Günaltay olmuştur. Başbakan Şemsettin Bey, Meclisin böyle bir konu hakkında karar alma yetkisi olmadığını bunun laikliğe aykırı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca sadece İslam ile ilgili değil hangi din olursa olsun böyle olduğunu ve dini konularda karar verecek kişilerin milletvekilleri değil ancak din adamları olacağı, bu din adamlarının da açılacak olan ilahiyat fakülteleri ile yetiştireceğini vurgulamıştır. Ancak Şemsettin Bey'in konuşması sükûneti sağlamak için yeterli olmamıştır. Devamında tartışmalar şu şekilde devam etmiştir:⁷⁴

İbrahim Arvas (Van): Bir şeye müsaade buyurun. Doktorun Müslümanların akidesine taarruz etmeye hakkı yoktur. Yüzde 95'i Müslüman olan bir memlekette, onların akidesine tecavüz etmeye hakkı yoktur.

Başkan: Müsaade buyurun, mesele hallolunmuştur.

Dr. Ahmet Hamit Selgil (Ankara): Söz istiyorum. Rica ederim Reis Bey; bana taarruz ediyor. Ben kendi dinimin, inandığım dinin akidesine tecavüz etmedim. Sözlerim meydanda söylendi. Herkes işitti. Ben Türk halkının din kitabını Türkçe olarak, ana diliyle okumasını istiyorum.

İbrahim Arvas (Van): Başkanım, ona söz verirsiniz, bende isterim.

Dr. Ahmet Hamit Selgil (Ankara): Bana taarruz ediyor, Müslümanlık akidelerine taarruz ettin diyor, yalnız İbrahim Arvas, anlasın, bilsin ki mugalata ile bu işi kaptıyamaz. Ben Türk halkının inandığı dinin, kitabın kendi öz dili ile okunmasını istiyorum. Ne yazık ki Arvas'ın kafası benim sözlerimi anlayacak halde değil.

İbrahim Arvas (Van): Senin kafan benim sözlerimi anlamaz, sen cahilsin. % 95'i Müslüman olan bir cemiyette Müslümanlara taarruz ediyorsun. Sen doktor olmakla her şeyi bilmen lazım gelmez.

Başkan: İbrahim Bey, rica ederim, bu şekilde hareket etmeyiniz. Tarafeyn hakkında tüzük gereğince hareket edeceğim.

Gl. Vehbi Kocagüney (Erzurum): Reis Bey hakkımızı istiyoruz, konuşacağız. Kur'an-ı Kerim'in Türkçe'ye tercümesi hakkında cevap vereceğim.

⁷⁴ TBMM TD. VIII/16, B. 50, (23.2.1949), 450-452.

Dr. Memduh Necdet Otaman (Manisa): Paşam; sen bir Türk paşasısun, Arap paşası değilsin.

Gl. Vehbi Kocagüney (Erzurum): Sayın Başkan, Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye tercümesi hakkındaki görüşlerimi ben de açıklayacağım ve Kur'an-ı Kerim'in kutsiyetini anlamamış olanlara cevap vereceğim. Söz istiyorum. Bana Arap paşası mısın diyenlere şunu söylerim; ben de lâik zihniyette fakat halis bir Müslüman Türk Paşasıyım.

İbrahim Arvas (Van): Reis Bey söz istiyorum, cevap vereceğim.

Başkan: Lüzum yoktur, rica ederim oturunuz. Bu konu hakkında müzakerenin kesilmesini kabul edenler; etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bununla beraber dini, ilmi ve tasavvuf geleneğine bağlı bir aileden gelen İbrahim Bey'in böyle bir fikri kabul etmemesi ve bu fikre karşı çok sert eleştiriler yapması oldukça olağandır.

25 Şubat 1949 tarihli Meclis oturumunda, bakanlık bütçelerinin görüşüldüğü esnada söz alan İbrahim Bey, Van ve çevresinde yeterince sağlık tesisi olmadığını ve çetin kış mevsiminde halkın az sayıda olan tesislere ulaşımında zorluk yaşadığını dile getirerek yatırım yapılıp yapılmayacağını sormuştur. Bunun üzerine Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Kemali Bayezid; Doğu kalkınma programı çerçevesinde oralara da ocak açılacağını belirtmiştir.⁷⁵ Aynı oturumun devamında söz alan İbrahim Bey, o güne kadar Doğu illerine yeterince yardım yapılmadığını ve bölgenin doğal şartları itibariyle ülkenin geri kalanından daha zor durumda olduğunu hala I. Dünya Savaşı'nın izlerinin silinemediğini daha fazla yatırım yapılmasını ve bunun için bütçe ayrılmasının elzem olduğunu kaydetmiştir.⁷⁶

Aynı oturumun ilerleyen kısımlarında tekrar söz alan İbrahim Bey, daha önce de sıklıkla dikkat çektiği bir konu olan din eğitimi ve İlahiyat Fakülteleri hakkında konuşmuştur. Ancak sözlerinin başında “...Merhum Atatürk Doğu illerimizde; bilhassa Van'da bir üniversite açılmasını emretmişti. Bu mevzu için Maarif Vekili bulunan merhum Saffet Arıkan mahallinde etütlerde bulunmuştu. Binaenaleyh ya Van'da yahut da Diyarbakır'da yahut Elâzığ'da ufacık bir nüvesi atılsın, Millî Eğitim Bakanından istirham ederim.” diyerek Doğu Anadolu bölgesinde bir üniversite açılması için en

⁷⁵ TBMM TD. VIII/16, B. 52, (25.2.1949), 624.

⁷⁶ TBMM TD. VIII/16, B. 52, (25.2.1949), 628.

azından ilk adımın atılması gerekliliğini dile getirmiştir. Sözlerinin devamında 1949 bütçesinde İstanbul ve Ankara'daki üniversitelerde İlahiyat Fakültesi açılması için ödenek ayırmasını tekrar dile getirmiştir. Ayrıca müezzinlik deneyimi olan ve Kur'an kursu mezunlarının İmam-Hatip kurslarına talebe olarak yönlendirilmesini talep etmiştir. Açılması planlanan 16 kursun sayısının yetersiz olduğunu belirten İbrahim Bey, bu sayının iki katına çıkartılması önerisinde de bulunmuştur. Buradan mezun olan kişilerin aldığı 20-30 lira aylıkların da 80 ila 100 liraya çıkartılıp köylere gönderilmesinin gerekli olduğunu belirmiş, aksi halde halkın batıl tarikatlara yöneleceğini ve ülke genelinde irticai faaliyetlerinin önüne geçilemeyeceğini vurgulamıştır.⁷⁷

Bununla beraber günün şartları gereği hayvancılığın yaygın olarak yapıldığı Van şehrinde o sene hayvan ihracatı yapılmadığını ve bu bağlamda elde oldukça fazla hayvan kaldığını belirten İbrahim Bey, Ekonomi ve Ticaret Bakanı Cemil Said Barlas'a, bölgede bir et kombinası veya konserve tesisi kurulup kurulmayacağını sormuştur. Bunun üzerine Bakan Cemil Bey ise "*Efendim, her ağaç çıkan yerde bir fidanlık tesis etmek, her koyun olan yerde bir et fabrikaları kombinası kurmak bilmem yerinde midir? Mamafih Arvas arkadaşımın bir bakıma hakkı vardır. Bu hususta teknisyenler gelecek...*"⁷⁸ diyerek uygun asgari şartları taşıyıp taşımadığının inceleneceğini ifade etmiştir.

Edirne Milletvekili Mahmut Nedim Gündüzalp ve arkadaşları 1949 yılı Bütçe görüşmeleri sırasında sundukları önerge ile Doğu Vilayetleri için ayrılmış olan 10 milyon liralık bütçe gibi bir bütçenin Edirne'ye de ayrılmasını talep etmişlerdir. Bu önerge ile alakalı komisyona soru sormak üzere söz alan İbrahim Bey, "*Efendim; Hakkâri ile Edirne bir mi tutuluyor? Edirne'nin her şeyi vardır, fakat Hakkâri'nin ne yolu vardır, ne bir şeyi. Komisyondan nasıl böyle bir karar çıkar!*"⁷⁹ diyerek tepki göstermiştir. Ancak burada her vilayete eksikleri nispetinde yatırım yapılacağı daha sonra söz alan vekillerce ifade edilmiştir.

Bununla beraber özellikle resmi nikâhsız ya da benzer durumlarla doğmuş olan çocukların korunmasına yönelik hazırlanan kanun teklifinin mecliste görüşüldüğü sırada

⁷⁷ TBMM TD. VIII/16, B. 52, (25.2.1949), 660-661.

⁷⁸ TBMM TD. VIII/16, B. 53, (26.2.1949), 788.

⁷⁹ TBMM TD. VIII/16, B. 54, (27.2.1949), 969.

söz alan İbrahim Bey, bu çocukların korunduğu gibi annelerin de korunmasını istemiştir.⁸⁰

TBMM'deki 1950 yılı bütçe görüşmelerinde söz alan İbrahim Bey, Van ve çevresiyle alakalı genel durumu şu sözleriyle ifade etmiştir: *“Dört beş seneden beri bu memlekette olan kuraklık, zelzele, seylap ve sair afetler sanki olmamış gibi istihsalin azlığından bahsettiler fakat bunun bu yüzden olduğunu söylemediler. İnsaf edip de bunu tebarüz ettirseydiler iyi olurdu... Birinci Cihan Harbinde bizim Doğu illerimizin çoğu harap ve turap olmuştu. Muhakkak olan budur. Gezenlerin hepsi bu vaziyeti görmüşlerdir. Binaenaleyh, Hükümete ve Bütçe Komisyonu arkadaşlarıma, millet huzurunda şu kürsüden şükranlarımı sunarım. Doğu bölgesine geçen sene 10, bu sene de 13 milyon lira tahsis ettiler. Bu az değildir, fakat ihtiyaçları karşılamaz. Benim istirhamım, bir vilayetten bir vilayete, hiç olmazsa bir kazadan vilâyete kadar yol yapılmasıdır. Hiç olmazsa kazalarda birer hastane yapılsın, hiç olmazsa kazalarda birer doktor bulundurulsun. Şimdi hiçbir yerde hastane yoktur. Onun için Hükümetten ve Bütçe Komisyonu arkadaşlarımdan rica ediyorum, hiç olmazsa beş sene müddetle yirmişer milyon liralık tahsisat koysunlar, bu Doğu bölgesi için.”*

Konuşmasının devamında ise Atatürk'ün Van'da bir üniversite açılması yönündeki görüşünü dile getirerek Milli Eğitim Bakanı Tahsin Bey'den bu konuda küçük bir adım atması yönünde ricada bulunmuştur.⁸¹

Bununla beraber bu dönemdeki Adalet Bakanlığı'na ait bütçe görüşmeleri esnasında yeniden söz alan İbrahim Bey, Hakkâri'de Selçuklular devrinden kalma bir caminin hapishane olarak kullanıldığını ancak bu yapının bodrum katında tutulmakta olan mahkûmların burada sağlıklarını kaybettiklerini ve rutubetten romatizma hastalığına yakalandıklarını belirtmiştir. Ayrıca bu binanın civardaki dört ilin ihtiyacını karşıladığını ve bu yüzden daha insani şartları sağlayan bir yapı inşa edilmesinin gerekliliğini dile getirmiştir. Bunun için de bakanlık bütçesinden bir milyon lira tahsisat ayrılmasını talep etmiştir.⁸²

Erzurum ve Erzincan'a yapılmış olan maddi yardımların (3.300.000 lira) geri ödenmesi konusu, 16 Şubat 1950'de mecliste görüşülen konulardan biridir. Meclise sunulmuş olan yapılandırmada bu borcun 1960 yılına kadar tecili öngörülmüştür. Konu

⁸⁰ TBMM TD. VIII/23, B. 35, (27.1.1950), 366.

⁸¹ TBMM TD. VIII/24, B. 45, (13.2.1950), 519.

⁸² TBMM TD. VIII/24, B. 46, (14.2.1950), 572.

hakkında söz alan Erzurum Vekili Gl. Vehbi Kocagüney özetle yapılmış olan yardımın elbette pek çok eksiği giderdiğini, ancak I. Dünya Savaşı'nın akabinde de Milli Mücadele döneminde tahrip edilmiş şehrin bir de büyük doğal afet yaşadığını bu yüzden belediyelerin daha çok yardıma ihtiyaç duyduğunu belirterek ödemenin on yıl içinde de yapılmasının mümkün olmadığını dile getirmiştir. Bu konuda kendisi ile birlikte bir Erzurum ve iki de Elazığ vekilinin hazırladığı borçların affına dair bir önergeyi meclise sunmuştur. Bu bağlamda İbrahim Bey ve Yozgat Vekili Sırrı İçöz de affa dair bir önerge sunmuştur. Konu hakkında söz alan Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal, “...*Fakat Bütçe Komisyonu Mazbata Muharriri arkadaşımızın da belirttiği gibi, burada bir prensip meselesi vardır. Haklı olarak bu prensibi muhafaza etmeye çalışmak vazifemizdir. Son zamanlarda karşılaştığımız temayüller, af yolunun zorlandığı merkezindedir.*” diyerek aslında bu paranın istenmesinin maddi kaygılardan ziyade bir prensip meselesi olduğunu dile getirmiştir. Bakan Bey'in bu açıklamasına karşın söz alan İbrahim Bey, “*Muhterem arkadaşlar, Erzincan, hepinizin malûmu olduğu üzere baştanbaşa yıkılmıştı. Böyle, yıkılan bir memleket için prensip olur mu rica ederim. Hal ve vakti yerinde olur, ödeme kabiliyeti olur da o zaman prensipten bahsedilir. Fakat hepsi muhtaç, hepsi aç, böyle bir memleket için prensip olmaz. Maliye Bakanımızdan rica ederim bunu ileri sürmesinler. Zaten Meclis bunu evvelce affetmişti, bunu şimdi bir prensibe bağlamayı Meclisin atıfetiyle kabili telif görmüyorum.*”⁸³ sözleriyle bu konuda daha önce de bir affın söz konusu olduğunu bu sebeple mevzunun şimdi de affedilebileceğini belirtmiştir. Daha sonra yapılan oylama neticesinde Meclis bu borçların affına karar vermiştir.

17 Şubat 1950 tarihli Meclis oturumunda eğitim-öğretim konuları görüşülürken Maraş Vekili Emin Soysal, Doğu Anadolu'da Diyarbakır, Malatya veya Elazığ'da bir üniversitenin kurulması gerektiğini dile getirmiştir. Bunun üzerine İbrahim Bey, “*Van'da, Van'da.*”⁸⁴ diyerek daha önce de meclis gündemine taşıdığı ve Atatürk'ün vasiyeti olan Van'da bir üniversite açılması isteğini tekrar dile getirmiştir. Görüşmeler sırasında daha sonra söz alan İbrahim Bey, Ankara Üniversitesi'nin sınav usulünün alışlagelmişin dışında olduğunu, bu yüzden burada öğrenim gören pek çok öğrencinin derslerden kaldığını ve bunun değiştirilmesinin daha sağlıklı olacağını belirtmiştir.

⁸³ TBMM TD. VIII/24, B. 48, (16.2.1950), 717-721.

⁸⁴ TBMM TD. VIII/24, B. 49, (17.2.1950), 807.

Akabinde açılmış olan İlahiyat Fakülteleri için şükran duyduğunu ancak hem öğrenci sayısının hem de öğrencilere verilen burs miktarının oldukça az olmasından yakınmıştır. Buralarda okumak isteyen pek çok genç olduğunu ancak bu imkâna genelde Ankara’da yaşayan ya da maddi durumu iyi olan kişilerin yönelebildiğini dile getirmiştir. Muzdarip olduğu bir konunun da liselerde verilen eğitim dili olduğunu ifade eden İbrahim Bey, lisede eğitim gören oğlunun kullandığı dil ile anlayamadığını bunun genel bir sorun olduğunu ve üzerinde durulması gerekliliğini savunmuştur. Sözlerinin devamında ilkokullarda verilmeye başlanan din dersinin öğretmenler açısından bir angaryaya dönüşmemesi için öğretmenlere bir miktar ek ödenek yapılması gerektiğini dile getirmiştir.

İbrahim Bey, konuşmasının sonunda Doğu Üniversitesi hakkında şunları söyleyerek “*Sonra öteden beri Bakanım, Bakan oldukça ve ben de Mebus bulduğuşa daima istediğim bir şey var, hiç vaz geçemeyeceğim bir şey var: Şark üniversitesi. (Van’da değil mi sesleri?)*

Tabii merkezi Van’dır. Bunu Atatürk koymuş, daha ne soruyorsunuz? Merkezi Van’dır, Van olmasının büyük bir ehemmiyeti var. Memleketimize civar olan diğer memleketlere, biz kendi kültürümüzü buradan yayarsak asıl hedefe daha yakından varmış olacağız. Bu noktai nazara birçok arkadaşlarım iştirak etmiştir, bunun lüzumuna kani olmuşlardır. Yalnız bendeniz bir milletvekili sıfatıyla bu teklifi ileri sürüyorum. Emin Soysal ve birçok arkadaşlar da bu kanattadırlar. Biz kültürümüzü, harsımızı oradan yayacağız, bunun lüzumuna kaniyim. Bunu bilhassa aziz Bakanımдан rica ediyorum. Bu dileğimden hiçbir suretle vazgeçmeyeceğim.”⁸⁵ diyerek meselenin her zaman takipçisi olacağını dile getirmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığının bütçe görüşmelerinin ilerleyen dilimde tekrar söz İbrahim Bey, Bakan Tahsin Bey’e iki soru yöneltmiştir. Bunlar; Van’da geçen yıl inşasına başlanan Erkek Sanat Enstitüsü’nün inşaatının yarım kaldığı ve bunun tamamlanması için bir plan ve programları olup olmadığı diğer ise, Van’ın büyük ilçelerinden biri olan Başkale’de bir ortaokul kurulmasının mümkün olup olmadığıdır. Bakan Tahsin Bey, Erkek Sanat Enstitüsü’nün ve lisenin inşaatlarının bu yıl devam

⁸⁵ TBMM TD. VIII/24, B. 49, (17.2.1950), 816-817.

edeceğini ve söz konusu ilçede bir ortaokul açılması için tetkik çalışmaların yapılacağını belirtmiştir.⁸⁶

20 Şubat 1950 tarihli Meclis oturumunda söz alan İbrahim Bey, Bayındırlık Bakanına hitaben bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmasında İbrahim Bey, Van ve Hakkâri illerinin içinde bulunduğu şartlardan bahsederek özetle şunları dile getirmiştir. Yapımına başlanmış tren yolu için tüm bölge halkının ve kendisinin hükümete minnettar olduğunu ancak bu yolun inşasının şartlar biraz daha zorlanarak hızlandırılmasının gerekli olduğunu çünkü şehre ulaşımın bu yol olmadan çok güç olduğunu belirtmiştir. Erciş, Muradiye ve Çatak ilçelerinde başlamış ama tamamlanamamış memur evleri olduğunu, bunlara ait ihalenin dört yıl önce yapıldığını ve bu durumun biran evvel çözüme kavuşturulmasını gerektiğini dile getirmiştir. Bununla beraber başta Başkale ve Hakkâri olmak üzere bölgede hala sağlıklı ve düzenli bir içme suyu şebekesinin, yolların ve elektriğin olmadığını vurgulamıştır. Çetin iklim şartları sebebiyle sadece kış mevsiminde değil yaz mevsimine kadar yolların kapalı olduğu bölgelerin bulunduğunu dile getirerek bu soruna çözüm yolları aranmasının elzem olduğunu belirtmiştir. Hava ikmali için alanlar oluşturulması ve bölgedeki doğal akarsular üzerine kurulması planlanan elektrik santralleri için etüt yapıldığını ancak bu işlerin nihayete ermediğini dile getirerek Bakan Bey'den bu konular üzerinde önemle durmasını rica etmiştir. Bununla beraber Doğu Anadolu kalkınma meselesinin sadece bölgeyi değil tüm vatani alakadar ettiğini belirtmiştir.⁸⁷

Ekonomi Bakanlığının 22 Şubat 1950 tarihindeki bütçe görüşmeleri esansında söz alan İbrahim Bey, sözlerine o sene baş göstermiş olan kuraklık tehlikesi ile etkin şekilde mücadele eden ve bu bağlamda başarılı sonuçlar alan tüm yetkililere teşekkür ederek başlamıştır. Konuşmasının devamında ise karaborsacılık ilk mücadele edenlerden biri olduğunu belirterek bunun için bir kanun teklifinde bulunduğunu ancak o dönemde geçirdiği rahatsızlık dolayısıyla işin üzerinde durmadığını dile getirmiştir. Birkaç tüccar ya da fabrika zarar edecek de olsa halka ucuz mamul ulaştırmak için çalışılması gerekliliğini belirten İbrahim Bey, dünya piyasalarında yaşanan dalgalanma neticesinde Merkez Bankasının elde etmiş olduğu kârın ithalatçılara verilmesinin teklif edilmesinin dahi abes bir iş olduğunu ve bunun demokrasi ile bağdaşmadığını savunmuştur. Bu kârın ülkenin daha bayındır hale getirilmesi için kullanılmasının daha

⁸⁶ TBMM TD. VIII/24, B. 51, (20.2.1950), 857.

⁸⁷ TBMM TD. VIII/24, B. 51, (20.2.1950), 904-905.

doğru olacağını vurgulamıştır. Sözlerinin devamında Van ve Hakkâri’de bulunan sınır kapılarının açılmasını talep eden İbrahim Bey, bölgenin en büyük gelir kalemlerinden birinin küçükbaş ihracatı olduğunu dile getirmiştir. O sene bölgeden ne İstanbul ne de Ankara’ya küçükbaş ticareti yapılmadığını, Erzurum ve Elazığ bölgelerinden gelen küçükbaş hayvanların İstanbul ve Ankara’nın ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli düzeyde olduğunu belirterek bu bölgedeki hayvancılığın ihracat üzerine yoğunlaşması gerektiğini vurgulamıştır. Sözlerinin sonunda “Ahmet Oğuz arkadaşımıza da bu münasebetle cevap vermek isterim.” diyerek Ahmet Bey’in ağır eleştirilerine şu şekilde cevap vermiştir: “Allah aşkına İkinci Büyük Millet Meclisi zamanında şuradan Yahşihan’a, kadar ancak bir dekavil (küçük tipte bir tren) giderdi, şimdi Sivas’a, Samsun’a, Erzurum’a Diyarbakır’a Siirt’e trenle gidiyoruz. Bu bir şey değil mi, bu hiçbir şey değil mi? Bu memleketi o hiç beğenmediği C. H. Partisinin büyükleri harbe sokmadan sahili selâmete çıkardılar. Elhamdülillah çalışan, kollarımız yerli yerinde. Fabrikalarımız, şehirlerimiz hepsi yerinde. Bunlar yıkılsa harap olsaydı daha mı iyi idi? Kendisinden biraz insaf rica ediyorum, işte o kadar.”⁸⁸

Bunun yanı sıra İbrahim Bey, mecliste sıklıkla kendi seçim bölgesinin sıkıntılarını dile getirmeye gayret göstermiştir. Bu bağlamda 23 Şubat 1950 tarihinde meclis kürsüsünden, Hakkâri’de bir önceki sene seyyar sağlık tarama uygulaması yapıldığını ancak bunun kalıcı bir çözüm olmaktan uzak olduğunu dile getirmiştir. Bölgede kış şartlarının çok daha sert olduğunu hastane yetersizliğinden ötürü pek çok hastanın tedavi için Irak’a gittiğini hala elektrikten yoksun kazalar olduğunu bunun ise Türkiye Cumhuriyeti’ne yakışmadığını belirtmiştir.⁸⁹

Bununla beraber Tekel Genel Müdürlüğünün 1950 yılı bütçe görüşmeleri sırasında söz alan İbrahim Bey, bölgesinde oldukça kaliteli tütünler yetiştiğini belirterek getirilmiş olan kısıtlamaların kaldırılmasını istemiştir. Bu tütünlerin hem iç piyasa ihtiyacını karşılayacağını hem de ihraç edilerek ülke ekonomisine ve bölge halkına katkı sağlayacağını belirtmiştir.⁹⁰

1950 yılına ait Tarım Bakanlığı bütçe görüşmeleri esnasında söz alan İbrahim Bey daha önce de sıklıkla dile getirdiği konulara değinmiştir. Tarımda makineleşme için atılan adımların oldukça doğru olduğunu ve daha fazla desteklenmesi gerektiğini

⁸⁸ TBMM TD. VIII/24, B. 53, (22.2.1950), 1023-1024.

⁸⁹ TBMM TD. VIII/24, B. 54, (23.2.1950), 1073.

⁹⁰ TBMM TD. VIII/24, B. 54, (23.2.1950), 1093;1102.

belirten İbrahim Bey, ancak şu anda makinelerin büyük çiftliklerin tekeline düştüğünü belirterek orta ve küçük çiftlik ve çiftçilere de bu imkânın sağlanmasını talep etmiştir. Ayrıca Toprak Kanununun bir an evvel Meclisten geçmesi gerekliliğine tekrar değinmiştir. Ülke genelinde ağırlık verilen tohum ıslahı çalışmalarına ve bu çalışmalar için ayrılan alanlara Van'ın da eklenmesini talep eden İbrahim Bey, Erciş'te açılmış olan at yetiştirme tesisi için teşekkür ederek sözlerine son vermiştir.⁹¹

Bu dönemde İşletmeler Bakanlığına ait bütçe görüşmeleri esnasında yine söz alan İbrahim Bey, eğitim ve öğretimin önemine değinerek Türkçe'nin Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da yaygınlaştırılmasının ne denli önemli olduğunu şu hatırasıyla "*Ben, Şemdinli Kazası kaymakamı olduğum zamana ait bir hâtıramı arz edeceğim. Bu bence mühimdir, sizce de çok mühim olacağına kaniim. Bir gün oranın aşiret reisleri ziyaretime geldiler. Oğuz Bey ve amcası Kılıç Bey. Kendilerine sordum bu isimler size nereden geldi. Anlamadılar, anlayacakları dille sordum. Bunlar Türk ismidir, dedim. Ben 22'nci Oğuz'um, ben de 21'nci Kılıcı dedim. Bizde âdet babanın ismini oğluna koymaktır. Kabilelerinin ismini sordum, (Koçbeyi) dedi. Bir tek Türkçe kelime bilmiyordu, su kelimesini dahi telâffuz edemiyordu. Dikkat nazarınızı celbederim, sizden çok istirham ederim, ana dâvalarımızdan birisi budur: Şark illerimizde Türkçe'yi, ana dilini öğretmemiz lâzımdır.*"⁹² vurgulamaya çalışmıştır.

Bunun yanı sıra bölgenin birçok yerinde hala yeterince ilkokul olmadığını dile getiren İbrahim Bey, askere gidene kadar Türkçe bilmeden yetişen Türk evlatlarının varlığına değinmiştir. Bir bölgenin ancak okul ve fabrika ile kalkınacağını altını çizerek Van'ın sahip olduğu doğal kaynakların kullanılmadığı için perişan olup gittiğini belirtmiştir. Ayrıca Van Gölü'nden çıkan ve havyar elde edilebilen balıklardan istifadesi için bir konserve tesisi; gölün suyundan istifade etme için de en azından bir soda ve sabun fabrikasının gerekliliğini vurgulamıştır. Bununla beraber bölgeyi Batı illeriyle kıyaslayarak tüm fabrikaların Batı'da açılmasının doğru olmadığını Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgelerinde de fabrikalar açılmasının şart olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca I. Dünya Savaşı sırasında bölgenin yakılıp yıkıldığını, birçok yerin boş kaldığını belirterek bu verimli ovalarda halka bir şeker fabrikasının çok görülmemesi gerektiğini sözlerine

⁹¹ TBMM TD. VIII/24, B. 55, (24.2.1950), 1143.

⁹² TBMM TD. VIII/24, B. 56, (25.2.1950), 1259.

ekleyerek sıklıkla dile getirdiği gibi devletin buralara daha fazla yatırım yapmasının elzem olduğunu vurgulamıştır.⁹³

1 Ocak 1950 yılında mecliste gerçekleşen “*Tekke ve zaviyelerle türbelerin seddine ve türbedarlıklarla birtakım unvanların menî ve ilgasına dair olan 677 sayılı kanunun birinci maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında kanun tasarısı ve Millî Eğitim Komisyonu raporu*” hakkındaki görüşmeler esnasında söz alan İbrahim Bey şu sözleriyle “*Bendeniz de ufak bir noktayı izah edeceğim. Bizim güzel İstanbul’umuzun büyük türbelerinden birisi olan ve İstanbul’un fethine gelen Şehit Hazreti Halid’in de türbesinin açılmasını rica ediyorum. İkincisi; Ankara’ımızda Türk Büyüklerimizden Hacı Bayram Veli türbesi vardır, Hacı Bayram’ın şiirlerinin hepsi Türkçedir. O zaman Farsça devlette dahi rağbette idi. Mevlâna, Mesnevisini Farsça yazarken Hacı Bayram Veli Türkçe terennüm etmiştir. Bunun da açılmasını rica ediyorum.*”⁹⁴ önemli gördüğü bu iki zatın türbelerinin açılmasını dile getirmiştir.

Bunun yanı sıra 20 Mart 1950 tarihinde mecliste görüşülmekte olan “*Af Kanunu Tasarısı*” ile ilgili söz alan İbrahim Bey, kanunun adi suçluların affı için desteklenebileceğini ancak komünistlerin bu aftan hariç tutulması gerektiğini belirtmiştir. İbrahim Bey’e göre casusları ve komünistleri affetme fikri dahi tüyler ürpertici, onları affedip milletin içine sokmak sağlıklı bir insana verem mikrobu enjekte etmek olarak görmüştür. Ayrıca bu kişiler hapisneden ya aileleri ile birlikte yurt dışına sürülmek için ya da kamplarda yol yapımı gibi çalışmalarda kullanılması gerektiğini belirtmiştir.⁹⁵

Bir sonraki gün yapılan toplantıda yeniden söz alan İbrahim Bey, Doğu illerinde şartlı salıverilme ya da Batı’ya transfer esnasında yurt dışına kaçan kişilerin aftan istifade edip edemeyeceğini sormuştur. Bunun üzerine Adalet Bakanı Fuat Sirmen, bu tip suçluların belirtilen süre içinde gelip teslim olmaları koşulu ile affedileceğini belirtmiştir.⁹⁶

⁹³ TBMM TD. VIII/24, B. 56, (25.2.1950), 1259-1261.

⁹⁴ TBMM TD. VIII/25, B. 57, (1.3.1950), 35.

⁹⁵ TBMM TD. VIII/25, B. 68, (20.3.1950), 621.

⁹⁶ TBMM TD. VIII/25, B. 69, (21.3.1950), 655.

Bunun akabinde İbrahim Bey, 20 Mart 1950 tarihinde meclis kürsüsünde yaptığı konuşmanın paralelinde bir önergeyi meclis başkanlığına sunmuştur. Önerge şu şekildedir:⁹⁷

Yüksek Başkanlığa

“Şifahen arz ve izah ettiğim veçhile her memlekette vatanını başkalarına peşkeş çektikleri ve başka ideolojiye hizmet ettikleri bütün dünyaca müsellemlenmiş olan komünistlerin bu hainane hareketlerinden dolayı en büyük demokrasi memleketleri olan Amerika Birleşik Devletleriyle İngiltere bile bunları tasfiye etmiştir. Fransa ve İtalya'nın bugünkü ıstıraplı halleri bütün dünyanın gözü önündedir. Şimdiye kadar yaptıkları menfi propaganda, neşriyat ve hareketleriyle bizdeki komünist elebaşlarının da bir fikri yaymak istemelerinden ziyade bir beşinci kol oldukları bütün efkârı umumiye ve vatanperverlerce güneş gibi aşikârdır.

Binaenaleyh bendeniz bir milletvekili ve milletin bir ferdi olarak memleket ve milletimizin hal ve istikbal emniyetini sağlamak ve memleketi bu veba mikroplarının şerrinden ebediyen kurtarmak için bunların sureti kafiyyede aştan istisna edilmelerini ve kanun harici addedilerek çok sevdikleri kendi cennetlerine gönderilmelerinin karar altına alınmasını Yüksek Meclisten arz ve rica ederim.”

Van Milletvekili

İbrahim Arvas

İbrahim Bey, aynı oturumun ilerleyen safhalarında yeniden söz alarak önergesini tekrar savunmuş ve Orta Avrupa ile Balkanlardaki olumsuzlukları örnek göstererek fikirlerini temellendirmeye gayret etmiştir. Özellikle konuşmasının sonunda *“Ayağımızın altındaki dalı kesmeyelim. Bunları cennetlerine yollayalım, gitsin orada kitapta okuduğunu fiiliyatta görsün. Nasıldır orası tadını anlasın! Akli başına gelsin.”*⁹⁸ diyerek bu kişilerin Sovyetler Birliği'ne gönderilmesini tekrar talep etmiştir.

23 Mart 1950 tarihinde yine af tasarısı hakkında söz alan İbrahim Bey, sekiz sene önce karaborsacılığın önüne geçilmesi için verdiği ve sert yaptırımlar içeren önergenin ilk başta dikkate alınmadığı ama iki ay sonrasında hükümetin durumun farkına vararak pahalılık ile mücadeleye giriştiğini ancak hiçbir hükümetin bunda başarılı olmadığını dile getirmiştir. Af kanunu ile ilgili olarak ilk verdiği önergenin

⁹⁷ TBMM TD. VIII/25, B. 69, (21.3.1950), 662.

⁹⁸ TBMM TD. VIII/25, B. 69, (21.3.1950), 669.

dikkate alınmadığını bu yüzden ikinci bir önerge vereceğini belirterek açıklamasına devam etmiştir. İbrahim Bey'e göre komünistler de tıpkı casuslar gibi herhangi bir savaş durumunda devleti sırtından vuracak kişilerdir ve derhal toplum içinden temizlenmelidir. Bazı vekillerin komünistlerin sayısını küçümsediğini ve onları zararsız gördüğünü belirterek aslında durumun böyle olmadığını dile getirmiştir. Kendi vicdanının bu affa karşı olduğunu ve bu kişilerin ülkeye vereceği zarardan endişe ettiğini belirten İbrahim Bey, "*Ben milletimin önünde bu endişemi izhar ediyorum. Vebali sizin boynunuzadır.*"⁹⁹ diyerek sorumluluğun artık Yüce Meclis'te olduğunu belirtmiştir.

⁹⁹ TBMM TD. VIII/25, B. 71, (23.3.1950), 868-869.

Sonuç

Cumhuriyetin ilanından çok partili hayata geçişe kadar dönem dönem Van ve Hakkâri vilayetlerinin milletvekilliğini yapmış olan İbrahim Arvas, mecliste farklı komisyonlarda çalışmıştır. Özellikle 1946-1950 yılları arasındaki son döneminde oldukça etkin bir rol oynamıştır. Bu dönemde İbrahim Bey, vekili bulunduğu vilayetin ve bölgenin genel sorunları olan yol, sağlık, eğitim ve ticaret gibi birçok konuyu meclise taşımıştır. Bu bağlamda yol konusunda ulaşımın yaygınlaştırılması için demiryolu yapımına, sağlık alanında hastane, sağlık ocakları ve personel ihtiyacına, eğitim alanında başta ilköğretim olmak üzere özellikle Mustafa Kemal Atatürk'ün vasiyet ettiği Doğu Üniversitesi konusuna ve ticaret alanında da tarım, hayvancılık ve karaborsacılık gibi konularda oldukça gayret göstermiştir. İbrahim Bey, bu uğraşlarında sadece bölgenin kalkınmasını aynı zamanda ülkenin kalkınması olarak görmüş ve bu bağlamda hareket etmiştir.

Bununla beraber İbrahim Bey'in meclisteki görüşülen konulara karşı göstermiş olduğu tutum, davranışları ve sözlerine bakıldığında vatanını ve milletini seven, bu uğurda ülkenin gelişmesi için doğru bildiklerini söylemekten sakınmayan bir kişi olduğu görülmektedir. Özellikle bu bağlamda af kanunundaki tutumuyla ülkeye ihanet edenlere acımayan bir tutum sergilerken çocukların korunmasına yönelik kanun tasarısında da kadınları da bu tasarıya dâhil etmeye çalışarak sevecen ve şefkatli bir kişiliğinin olduğunu göstermiştir.

Kaynaklar

TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi)

- TBMM TD. VII/17, B. 58, (21.5.1945).
TBMM TD. VII/17, B. 59, (22.5.1945).
TBMM TD. VII/20, B. 13, (18.12.1945).
TBMM TD. VII/20, B. 18, (25.12.1945).
TBMM TD. VII/21, B. 29, (28.1.1946).
TBMM TD. VIII/10, B. 45, (20.2.1948).
TBMM TD. VIII/13, B. 5, (12.11.1948).
TBMM TD. VIII/14, B. 18, (13.11.1948).
TBMM TD. VIII/14, B. 22, (22.12.1948).
TBMM TD. VIII/14, B. 23, (24.12.1948).
TBMM TD. VIII/14, B. 25, (29.12.1948).
TBMM TD. VIII/15, B. 26, (3.1.1949).
TBMM TD. VIII/15, B. 31, (13.1.1949).
TBMM TD. VIII/15, B. 32, (14.1.1949).
TBMM TD. VIII/15, B. 36, (24.1.1949).
TBMM TD. VIII/16, B. 42, (7.2.1949).
TBMM TD. VIII/16, B. 50, (23.2.1949).
TBMM TD. VIII/16, B. 52, (25.2.1949).
TBMM TD. VIII/16, B. 53, (26.2.1949).
TBMM TD. VIII/16, B. 54, (27.2.1949).
TBMM TD. VIII/23, B. 35, (27.1.1950).
TBMM TD. VIII/24, B. 45, (13.2.1950).
TBMM TD. VIII/24, B. 46, (14.2.1950).
TBMM TD. VIII/24, B. 48, (16.2.1950).
TBMM TD. VIII/24, B. 49, (17.2.1950).
TBMM TD. VIII/24, B. 51, (20.2.1950).
TBMM TD. VIII/24, B. 53, (22.2.1950).
TBMM TD. VIII/24, B. 54, (23.2.1950).
TBMM TD. VIII/24, B. 55, (24.2.1950).
TBMM TD. VIII/24, B. 56, (25.2.1950).

- TBMM TD. VIII/25, B. 57, (1.3.1950).
TBMM TD. VIII/25, B. 68, (20.3.1950).
TBMM TD. VIII/25, B. 69, (21.3.1950).
TBMM TD. VIII/25, B. 71, (23.3.1950).
TBMM TD. VIII/7, B. 12, (28.11.1947).
TBMM TD. VIII/8, B. 20, (22.12.1947).
TBMM TD. VIII/8, B. 25, (28.12.1947).
TBMM TD. VIII/8, B. 26, (29.12.1947).
TBMM ZC. II/7, İ. 11, (13.3.1340/1924).
TBMM ZC. II/7, İ. 6, (8.3.1340/1924).
TBMM ZC. II/8/1, İ. 38, (15.4.1340/1924).
TBMM ZC. VI/21, İ. 8, (26.11.1941).
TBMM ZC. VI/22, İ. 16, (15.12.1941).
TBMM ZC. VI/23, İ. 33, (30.1.1942).
TBMM ZC. VI/27, İ. 78, (7.8.1942).
TBMM ZC. VII/11, İ. 78, (30.6.1944).

Tercüman-ı Hal Kâğıdı, Sicil No:193.

Telif ve İnceleme Eserler

ALİKILIÇ, D., “Arvas ve Arvasilerin Van Gölü Havzasındaki Etkinlikleri”, *II. Van Gölü Havzası Sempozyumu*, 2007, 257-264.

ARVAS, İ., *Tarihi Hakikatler*, İstanbul: Biyografi Net, 2007.

ARVAS, T. Z., “Şeyhan Medresesi ve Seyyid Abdülhakim Arvasi”, *I. Uluslararası Zap Havzası Uleması Sempozyumu 27-29 Nisan*, II. Cilt. İstanbul: Hakkâri Üniversitesi Yayınları, 2018: 377-388.

BİNARK, İ., *Türk Parlamento Tarihi VII. Dönem (8 Mart 1943-5 Ağustos 1946)*, I. Cilt. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 133, 2009.

ÇOKER, F., *Türk Parlamento Tarihi, TBMM – IV. Dönem (1931-1935)*, II. Cilt. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No: 12, 1996.

ÇUFALI, M., *Türk Parlamento Tarihi, TBMM – VIII. Dönem (1946-1950)*, III. Cilt. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 146, 2012.

GÖRDEBİL, O., “Abdülkahim Arvasi’nin er-Riyazü’t-Tasavvufiyye İsimli Eseri”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2011.

GÜNAY, Ş. Ş., *Türk Parlamento Tarihi, TBMM – VI. Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943)*, V. Cilt. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No: 39, 2004.

GÜNEŞ, İ., *Türk Parlamento Tarihi, TBMM – V. Dönem (1935-1939)*, II. Cilt. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No: 26, 2001.

ÖZTÜRK, K., *Türk Parlamento Tarihi, TBMM – II. Dönem (1923-1927)*, III. Cilt. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No: 3, 1994.

ÖZTÜRK, K., *Türk Parlamento Tarihi, TBMM – II. Dönem (1927-1931)*, III. Cilt. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No: 10, 1994.

SYKES, M., *The Caliphs’ Last Heritage: A Short History of The Turkish Empire*, London: Macmillan and Company, 1915.

Abdurrahman Arvas ile yapılan röportaj,(03.04.2019).

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_192_1_5.pdf(01.05.2019).

Ekler:

Seçim dairesi	<u>Van</u> vilâyeti		
Adı	İbrahim Hatîî Bey. <u>ARVAS</u>	İlmi rütbeleri	
Soy adı	<u>Arvas</u>	Meslek ve meşguliyeti	Ziraatle meşgulum
Babasının ve anasının adı	<u>Hamit Paşa, Hatem H.</u>	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	Evliyim bir çocuğum vardır
Doğduğu yer	<u>Van vilâyetinin sabık kale kasabası</u>	Seçimden evvelki mesleki durumu	Mebus idim . Daha evvel mülkiye kaymakamı bulunuyordum .
Oturduğu yer	<u>Ankaranın keçiören bağları hane 29</u>	Mazbata-son evvel son vaziyeti	
Doğum tarihi	<u>1300 tevellütlü "bin üç yüzdür"</u>	Seçim mazbatasının tarihi	5 teğrinidani 1927
Tahsili	<u>İstanbul lisesi mezunu</u>	Kaç reyyle sayılabılığa seçildiği	63
Bildiği diller	<u>Türkçe, fârisice, arapça, fransızca</u>	Mazbatasının Meclis i Genel Heyetince tasdiki tarihi (**)	19 kânunuevvel 927 <u>inikat</u> 20 <u>celse</u>
Nede ihtisası olduğu	<u>Umuru idare ve ziraatte ihtisasım vardır .</u>	Meclise iltihak tarihi	1 teğrinidani 927

Ek 1: İbrahim Arvas'ın 5. Dönem Hal Tercümanı

Ek 2: İbrahim Arvas'ın son dönemine ait bir fotoğrafı.